

Κατὰ Μάρκον

Ἀρχὴ τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ θεοῦ.

1

Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις, Ἰδοὺ, ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ

2

προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει¹ τὴν ὁδὸν σου ἔμπροσθέν σου. Φωνὴ βοῶντος

3

ἐν τῇ ἐρήμῳ, Ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου: εὐθείας³ ποιεῖτε τὰς τρίβους⁴ αὐτοῦ.

Ἐγένετο Ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα⁵ μετανοίας⁶

4

εἰς ἄφεσιν⁷ ἁμαρτιῶν. Καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα,⁸ καὶ

5

οἱ Ἱεροσολυμίται,⁹ καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ Ἰορδάνῃ¹⁰ ποταμῷ¹¹ ὑπ' αὐτοῦ,

ἐξομολογούμενοι¹² τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. Ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος¹³

6

τρίχας¹⁴ καμήλου,¹⁵ καὶ ζώνην¹⁶ δερματίνην¹⁷ περὶ τὴν ὀσφύν¹⁸ αὐτοῦ, καὶ

¹ κατασκευάζω, prepare, build. ² βοάω, cry aloud, shout. ³ εὐθύς, immediately, at once. ⁴ τρίβος, ου, ή, beaten track, path. ⁵ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ⁶ μετάνοια, ας, ή, repentance, change of mind. ⁷ ἄφεσις, εως, ή, release, forgiveness. ⁸ χώρα, ας, ή, land, region. ⁹ Ἱεροσολυμίτης, ου, ό, inhabitant of Jerusalem, Jerusalemite. ¹⁰ Ἰορδάνης, ου, ό, Jordan. ¹¹ ποταμός, οὔ, ό, river, stream. ¹² ἐξομολογέω, confess, profess. ¹³ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁴ θρίξ, τριχός, ή, hair. ¹⁵ κάμηλος, ου, ό, camel. ¹⁶ ζώνη, ης, ή, belt, girdle. ¹⁷ δερμάτινος, leather, made of skin. ¹⁸ ὀσφύς, ὕος, ή, waist, hip.

ἐσθίων ἀκρίδας¹ καὶ μέλι² ἄγριον.³ Καὶ ἐκήρυσσεν, λέγων, Ἔρχεται ὁ⁷
ἰσχυρότερός⁴ μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας⁵ λῦσαι τὸν ἱμάντα⁶ τῶν
ὑποδημάτων⁷ αὐτοῦ. Ἐγὼ μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς⁸
ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

Καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρέτ⁸ τῆς Γαλιλαίας,⁹
καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάννου εἰς τὸν Ἰορδάνην.⁹ Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ¹⁰
ὕδατος, εἶδεν σχιζομένους¹⁰ τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα ὥσει¹¹ περιστερὰν¹²
καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, Σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ¹¹
ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα.¹³

¹ ἀκρίς, ἴδος, ἦ, locust. ² μέλι, ιτος, τό, honey. ³ ἄγριος, wild, savage. ⁴ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁵ κύπτω, bow down, stoop. ⁶ ἱμάς, ἄντος, ὁ, thong, strap. ⁷ ὑπόδημα, τος, τό, sandal, shoe. ⁸ Ναζαρέτ, ἦ, Nazareth. ⁹ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁰ σχίζω, split, separate. ¹¹ ὥσει, like, about. ¹² περιστερὰ, ἄς, ἦ, dove. ¹³ εὐδοκέω, think it good, be well pleased with.

Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ 12

ἡμέρας τεσσαράκοντα¹ πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ Σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων,
καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

Μετὰ δὲ τὸ παραδοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, 14

κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, καὶ λέγων ὅτι Πεπλήρωται ὁ 15
καιρός, καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ: μετανοεῖτε, καὶ πιστεύετε ἐν τῷ
εὐαγγελίῳ.

Περιπατῶν δὲ παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν² 16

τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον³ ἐν τῇ θαλάσσῃ:

ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς.⁴ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε⁵ ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω 17

ὕμᾱς γενέσθαι ἁλιεῖς⁴ ἀνθρώπων. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα⁶ αὐτῶν, 18

ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς⁷ ἐκεῖθεν⁸ ὀλίγον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ 19

¹ τεσσαράκοντα, forty, 40. ² Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ³ ἀμφίβληστρον, ου, τό, fishing net, net used for capturing. ⁴ ἁλιεύς, ὁ, fisherman. ⁵ δεῦτε, come!. ⁶ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁷ προβαίνω, go forward, advance. ⁸ ἐκεῖθεν, from there, from that place.

Ζεβεδαίου,¹ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ
καταρτίζοντας² τὰ δίκτυα.³ Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς: καὶ ἀφέντες τὸν 20
πατέρα αὐτῶν Ζεβεδαῖον¹ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν⁴ ἀπῆλθον ὀπίσω
αὐτοῦ.

Καὶ εἰσπορεύονται⁵ εἰς Καπερναοῦμ:⁶ καὶ εὐθέως τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν 21
συναγωγὴν, ἐδίδασκεν. Καὶ ἐξεπλήσσοντο⁷ ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ: ἦν γὰρ 22
διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς. Καὶ ἦν ἐν τῇ 23
συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν,⁸ λέγων, ὦ Εα, 24
τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ;¹⁰ ὦ Ἥλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; Οἶδά σε τίς εἶ, ὁ
ἅγιος τοῦ θεοῦ. Καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Φιμώθητι,¹¹ καὶ ἐξελθε 25
ἐξ αὐτοῦ. Καὶ σπαράξαν¹² αὐτὸν τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ κράξαν φωνῇ 26
μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ἐθαμβήθησαν¹³ πάντες, ὥστε συζητεῖν¹⁴ πρὸς 27

¹ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee. ² καταρτίζω, mend, fit. ³ δίκτυον, ου, τό, net, fishing net. ⁴ μισθωτός, οὔ, ὁ, hired servant. ⁵ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁶ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁷ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ⁸ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ⁹ εἰα, ah! ha! ¹⁰ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹¹ φιμώω, muzzle, silence. ¹² σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹³ θαμβέω, amaze. ¹⁴ συζητέω, discuss, dispute.

ἐαυτούς, λέγοντας, Τί ἐστὶν τοῦτο; Τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ'
ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασιν τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει,¹ καὶ ὑπακούουσιν²
αὐτῷ; Ἐξῆλθεν δὲ ἡ ἀκοή³ αὐτοῦ εὐθύς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον⁴ τῆς Γαλιλαίας. 28

Καὶ εὐθέως ἐκ τῆς συναγωγῆς ἐξελθόντες, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος καὶ 29
Ἀνδρέου,⁵ μετὰ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ἡ δὲ πενθερά⁶ Σίμωνος κατέκειτο⁷ 30
πυρέσσουσα,⁸ καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς: καὶ προσελθὼν ἤγειρεν 31
αὐτήν, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς: καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς⁹ εὐθέως, καὶ
διηκόνει αὐτοῖς.

Ὁψίας¹⁰ δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυ¹¹ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς¹² 32
ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους:¹³ καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπισυνηγμένη¹⁴ ἦν πρὸς 33
τὴν θύραν. Καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς¹² ἔχοντας ποικίλαις¹⁵ νόσοις,¹⁶ καὶ 34

¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ² ὑπακούω, obey, listen. ³ ἀκοή, ἤσ, ἡ, hearing, report. ⁴ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁵ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ⁶ πενθερά, ᾱς, ἡ, mother-in-law. ⁷ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁸ πυρέσσω, suffer with a fever. ⁹ πυρετός, οὔ, ὁ, fever. ¹⁰ ὄψιος, late. ¹¹ δύω, enter, set. ¹² κακῶς, badly, evilly. ¹³ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ποικίλος, varied, manifold. ¹⁶ νόσος, ου, ἡ, disease, malady.

δαιμόνια πολλά ἐξέβαλεν, καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ᾔδεισαν αὐτόν.

Καὶ πρωῒ¹ ἔννυχον² λίαν³ ἀναστὰς ἐξῆλθεν, καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον, κακεῖ⁴ 35

προσηύχετο. Καὶ κατεδίωξαν⁵ αὐτὸν ὁ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ: καὶ εὐρόντες 36

αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ ὅτι Πάντες σε ζητοῦσιν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἄγωμεν εἰς 38

τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις,⁶ ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω: εἰς τοῦτο γὰρ ἐξελέλυθα. Καὶ 39

ἦν κηρύσσω ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ

δαιμόνια ἐκβάλλων.

Καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λεπρός,⁷ παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γονυπετῶν⁸ αὐτόν, καὶ 40

λέγων αὐτῷ ὅτι Ἐὰν θέλῃς, δύνασαί με καθαρίσαι. Ὁ δὲ Ἰησοῦς σπλαγχνισθεὶς, 41

ἐκτείνας¹⁰ τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, Θέλω, καθαρίσθητι. Καὶ 42

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² ἔννυχος, by night, at night. ³ λίαν, greatly, very. ⁴ κακεῖ, and there. ⁵ καταδίωκω, pursue closely, hunt. ⁶ κωμόπολις, εως, ἡ, market town, country town. ⁷ λεπρός, οὐ, ὁ, scaly, leprous.

⁸ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁹ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ¹⁰ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out.

εἰπόντος αὐτοῦ εὐθέως ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα,¹ καὶ ἐκαθαρίσθη. Καὶ 43
 ἐμβριμησάμενος² αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Ὅρα μηδενὶ 44
 μηδὲν εἶπης· ἀλλ' ὕπαγε, σεαυτὸν δείξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε περὶ τοῦ
 καθαρισμοῦ³ σου ἃ προσέταξεν⁴ Μωσῆς, εἰς μαρτύριον⁵ αὐτοῖς. Ὁ δὲ ἐξελθὼν 45
 ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν⁶ τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι⁷ αὐτὸν
 δύνασθαι φανερώς⁸ εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐν ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ
 ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.⁹

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς Καπερναοὺμ¹⁰ δι' ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν 2
 ἐστίν. Καὶ εὐθέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι⁷ χωρεῖν¹¹ μηδὲ τὰ πρὸς τὴν 2
 θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον. Καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτόν, παραλυτικὸν¹² 3
 φέροντες, αἰρόμενον ὑπὸ τεσσάρων. Καὶ μὴ δυνάμενοι προσεγγίσει¹³ αὐτῷ διὰ 4
 τὸν ὄχλον, ἀπεστέγασαν¹⁴ τὴν στέγην¹⁵ ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες¹⁶ χαλῶσιν¹⁷

¹ λέπρα, ας, ἡ, leprosy. ² ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ³ καθαρισμός, οὐ, ὁ, cleansing, purification. ⁴ προστάσσω, command, order. ⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁶ διαφημίζω, spread abroad, report. ⁷ μηκέτι, no longer. ⁸ φανερώς, openly, publicly. ⁹ πανταχόθεν, from all sides. ¹⁰ Καπερναοὺμ, ἡ, Capernaum. ¹¹ χωρέω, make room for, hold. ¹² παραλυτικός, οὐ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ¹³ προσεγγίζω, approach. ¹⁴ ἀποστεγάζω, unroof, take the roof off. ¹⁵ στέγη, ης, ἡ, roof, flat roof of a house. ¹⁶ ἐξορύσσω, dig out, dig through. ¹⁷ χαλάω, slacken, let down.

τὸν κράββατον¹ ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικός² κατέκειτο.³ Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν 5
 αὐτῶν λέγει τῷ παραλυτικῷ,² Τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. Ἦσαν δέ 6
 τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι, καὶ διαλογιζόμενοι⁴ ἐν ταῖς καρδίαις
 αὐτῶν, Τί οὗτος οὕτως λαλεῖ βλασφημίας;⁵ Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰ 7
 μὴ εἷς, ὁ θεός; Καὶ εὐθέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ ὅτι οὕτως 8
 αὐτοὶ διαλογίζονται⁴ ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα διαλογίζεσθε⁴ ἐν ταῖς
 καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστὶν εὐκοπώτερον,⁶ εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ,² Ἀφέωνταί σου 9
 αἱ ἁμαρτίαι, ἢ εἰπεῖν, Ἔγειραι, καὶ ἄρον σου τὸν κράββατον,¹ καὶ περιπάτει; 10
 Ἵνα δὲ εἰδῇτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τῆς γῆς
 ἁμαρτίας – λέγει τῷ παραλυτικῷ² – Σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἄρον τὸν κράββατόν 11
 σου, καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Καὶ ἠγέρθη εὐθέως, καὶ ἄρας τὸν κράββατον,¹ 12
 ἐξῆλθεν ἐναντίον⁷ πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι⁸ πάντας, καὶ δοξάζειν τὸν θεόν,
 λέγοντας ὅτι Οὐδέποτε⁹ οὕτως εἶδομεν.

¹ κράβατος, ου, ὁ, mattress, pallet. ² παραλυτικός, οὗ, ὁ, paralytic, afflicted with paralysis. ³ κατέκειμαι, lie down, lie sick. ⁴ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁵ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ⁶ εὐκοπώτερον, easier. ⁷ ἐναντίον, in the sight of, before. ⁸ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁹ οὐδέποτε, never.

Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ 13
ἐδίδασκεν αὐτούς. Καὶ παράγων¹ εἶδεν Λευί² τὸν τοῦ Ἀλφαίου³ καθημένον ἐπὶ 14
τὸ τελώνιον,⁴ καὶ λέγει αὐτῷ, Ἀκολούθει μοι. Καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ.
Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακεῖσθαι⁵ αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι⁶ 15
καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο⁷ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ
πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ. Καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, ἰδόντες 16
αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς
αὐτοῦ, Τί ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν⁶ καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει; Καὶ 17
ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες⁸ ἱατροῦ,⁹ ἀλλ’
οἱ κακῶς¹⁰ ἔχοντες. Οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς
μετάνοιαν.¹¹

¹ παράγω, pass by, depart. ² Λευῖς, ὁ, Levi. ³ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ⁴ τελώνιον, ου, τό, tax office, tax collector's office. ⁵ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ⁶ τελώνης, ου, ὁ, tax collector, collector of taxes. ⁷ συνανέκειμαι, recline at table with. ⁸ ἰσχύω, be strong, able. ⁹ ἱατρός, οὔ, ὁ, physician. ¹⁰ κακῶς, badly, evilly. ¹¹ μετάνοια, ας, ἡ, repentance, change of mind.

Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες·¹ καὶ ἔρχονται 18
καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων
νηστεύουσιν,¹ οἱ δὲ σοὶ² μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;¹ Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, 19
Μὴ δύνανται οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος,³ ἐν ᾧ ὁ νυμφίος⁴ μετ' αὐτῶν ἐστιν,
νηστεύειν;¹ Ὅσον χρόνον μεθ' ἐαυτῶν ἔχουσιν τὸν νυμφίον,⁴ οὐ δύνανται
νηστεύειν·¹ ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι ὅταν ἀπαρθῇ⁵ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος,⁴ καὶ τότε 20
νηστεύσουσιν¹ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα⁶ ῥάκου⁷ ἀγνάφου 21
ἐπιρράπτει⁹ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ·¹⁰ εἰ δὲ μή, αἶρει τὸ πλήρωμα¹¹ αὐτοῦ τὸ καινὸν
τοῦ παλαιοῦ,¹⁰ καὶ χεῖρον¹² σχίσμα¹³ γίνεται. Καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον¹⁴ εἰς 22
ἄσκους¹⁵ παλαιούς·¹⁰ εἰ δὲ μή, ῥήσσει¹⁶ ὁ οἶνος ὁ νέος¹⁴ τοὺς ἀσκούς,¹⁵ καὶ ὁ οἶνος
ἐκχεῖται¹⁷ καὶ οἱ ἀσκοὶ¹⁵ ἀπολοῦνται· ἀλλὰ οἶνον νέον¹⁴ εἰς ἀσκούς¹⁵ καινοὺς
βλητέον.¹⁸

¹ νηστεύω, fast. ² σός, your, yours. ³ νυμφῶν, ὦνος, ὁ, bridal chamber, wedding hall. ⁴ νυμφίος, ου, ὁ, bridegroom. ⁵ ἀπαίρω, take away, depart. ⁶ ἐπίβλημα, τος, τό, patch, patch on a garment. ⁷ ῥάκος, ους, τό, rag, piece of cloth. ⁸ ἀγναφος, new, unshrunk. ⁹ ἐπιρράπτω, sew on. ¹⁰ παλαιός, old, ancient. ¹¹ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹² χείρων, worse. ¹³ σχίσμα, τος, τό, tear, division. ¹⁴ νέος, new, young. ¹⁵ ἀσκός, οὔ, ὁ, leather bottle, wineskin. ¹⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ¹⁷ ἐκχέω, pour out, shed. ¹⁸ βλητέος, must be put, that ought to be put.

Καὶ ἐγένετο παραπορεύεσθαι¹ αὐτὸν ἐν τοῖς σάββασιν διὰ τῶν σπορίμων,² καὶ 23
 ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες³ τοὺς στάχυν.⁴ Καὶ οἱ 24
 Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, Ἴδε, τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν; Καὶ 25
 αὐτὸς ἔλεγεν αὐτοῖς, Οὐδέποτε⁵ ἀνέγνωτε τί ἐποίησεν Δαυὶδ, ὅτε χρεῖαν ἔσχεν
 καὶ ἐπείνασεν⁶ αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ 26
 ἐπὶ Ἀβιάθαρ ἀρχιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως⁷ ἔφαγεν, οὓς οὐκ
 ἔξεστιν φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσιν, καὶ ἔδωκεν καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσιν; Καὶ 27
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ
 σάββατον· ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ σαββάτου. 28

Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην⁸ 3
 ἔχων τὴν χεῖρα. Καὶ παρετήρουν⁹ αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασιν θεραπεύσει αὐτόν, 2
 ἵνα κατηγορήσωσιν¹⁰ αὐτοῦ. Καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ἐξηραμμένην⁸ ἔχοντι 3

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² σπόριμος, grain field, sown. ³ τίλλω, pluck, pick. ⁴ στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ⁵ οὐδέποτε, never. ⁶ πεινάω, hunger, am hungry. ⁷ πρόθεσις, εως, ἡ, setting forth, purpose. ⁸ ξηραίνω, dry up, parch. ⁹ παρατηρέω, watch closely, observe scrupulously. ¹⁰ κατηγορέω, accuse, charge.

τὴν χεῖρα, Ἔγεραι εἰς τὸ μέσον. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐξεστὶν τοῖς σάββασιν 4
ἀγαθοποιῆσαι¹ ἢ κακοποιῆσαι;² Ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; Οἱ δὲ ἐσιώπων.³ 5
Καὶ περιβλεψάμενος⁴ αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, συλλυπούμενος⁵ ἐπὶ τῇ πωρώσει⁶ τῆς
καρδίας αὐτῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, Ἐκτεινον⁷ τὴν χεῖρά σου. Καὶ ἐξέτεινεν,⁷
καὶ ἀποκατεστάθη⁸ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ὑγιῆς⁹ ὡς ἡ ἄλλη. Καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι 6
εὐθέως μετὰ τῶν Ἑρωδιανῶν¹⁰ συμβούλιον¹¹ ἐποιοῦν κατ' αὐτοῦ, ὅπως αὐτὸν
ἀπολέσωσιν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησεν¹² μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν 7
θάλασσαν· καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἀπὸ
τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας,¹³ καὶ πέραν¹⁴ τοῦ 8
Ἰορδάνου,¹⁵ καὶ οἱ περὶ Τύρον¹⁶ καὶ Σιδῶνα,¹⁷ πλῆθος πολὺ, ἀκούσαντες ὅσα
ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ εἶπεν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα πλοιάριον¹⁸ 9
προσκαρτερῇ¹⁹ αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν²⁰ αὐτόν. Πολλοὺς γὰρ 10

¹ ἀγαθοποιέω, do good/right, do what is good/right. ² κακοποιέω, do evil, harm. ³ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ συλλυπέομαι, be deeply grieved, feel sorry for. ⁶ πώρωσις, εὐω, ἡ, hardness, obstinancy. ⁷ ἐκτείνω, stretch forth, stretch out. ⁸ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁹ ὑγιής, whole, healthy. ¹⁰ Ἑρωδιανοί, ὦν, ὁ, Herodian, Herodians. ¹¹ συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ¹² ἀναχωρέω, depart, withdraw. ¹³ Ἰδουμαία, ας, ἡ, Idumea, Edom. ¹⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁵ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ¹⁶ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ¹⁷ Σιδῶν, ὦνος, ἡ, Sidon. ¹⁸ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁹ προσκαρτερέω, continue in or with, persist. ²⁰ θλίβω, press, oppress.

ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν¹ αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.²

Καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρει, προσέπιπτεν³ αὐτῷ, καὶ 11

ἔκραζεν, λέγοντα ὅτι Σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. Καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ 12

φανερὸν⁴ αὐτὸν ποιήσωσιν.

Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται⁵ οὓς ἤθελεν αὐτός· καὶ ἀπῆλθον 13

πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐποίησεν δώδεκα, ἵνα ὥσιν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ 14

αὐτοὺς κηρύσσειν, καὶ ἔχειν ἐξουσίαν θεραπεύειν τὰς νόσους,⁶ καὶ ἐκβάλλειν τὰ 15

δαιμόνια· καὶ ἐπέθηκεν τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ 16

Ζεβεδαίου,⁷ καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς

ὀνόματα Βοανεργές,⁸ ὃ ἐστίν, Υἱοὶ Βροντῆς·⁹ καὶ Ἀνδρέαν,¹⁰ καὶ Φίλιππον, καὶ 18

Βαρθολομαῖον,¹¹ καὶ Ματθαῖον,¹² καὶ Θωμᾶν,¹³ καὶ Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ἀλφαίου,

καὶ Θαδδαῖον,¹⁵ καὶ Σίμωνα τὸν Κανανίτην,¹⁶ καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην,¹⁷ ὃς καὶ 19

¹ ἐπιπίπτω, fall upon, press upon. ² μάστιξ, ἰγος, ἥ, whip, scourge. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ φανερός, manifest, apparent. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ νόσος, ου, ἥ, disease, malady. ⁷ Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

⁸ Βοανεργές, Boanerges. ⁹ βροντή, ους, ἥ, thunder. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ Βαρθολομαῖος, ου, ὁ, Bartholomew. ¹² Ματθαῖος, ου, ὁ, Matthew. ¹³ Θωμᾶς, ᾱ, ὁ, Thomas. ¹⁴ Ἀλφαῖος, ου, ὁ, Alphaeus. ¹⁵ Θαδδαῖος, ου, ὁ, Thaddaeus. ¹⁶ Κανανίτης, ου, ὁ, Canaanite. ¹⁷ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth.

παρέδωκεν αὐτόν.

Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς 20
μήτε ἄρτον φαγεῖν. Καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· 21
ἔλεγον γὰρ ὅτι Ἐξέστη.¹ Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες 22
ἔλεγον ὅτι Βεελζεβούλ² ἔχει, καὶ ὅτι Ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ
δαιμόνια. Καὶ προσκαλεσάμενος³ αὐτούς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς 23
δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν; Καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,⁴ 24
οὐ δύναται σταθῆναι ἢ βασιλεία ἐκείνη. Καὶ ἐὰν οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ,⁴ οὐ 25
δύναται σταθῆναι ἢ οἰκία ἐκείνη. Καὶ εἰ ὁ Σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν καὶ 26
μεμέρισται,⁴ οὐ δύναται σταθῆναι, ἀλλὰ τέλος ἔχει. Οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη⁵ 27
τοῦ ἰσχυροῦ,⁶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι,⁷ ἐὰν μὴ πρῶτον τὸν
ἰσχυρὸν⁶ δῇσῃ, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσῃ.⁷ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι 28
πάντα ἀφεθήσεται τὰ ἁμαρτήματα⁸ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, καὶ βλασφημίαι⁹

¹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ² Βεελζεβούλ, ὁ, Beelzebul. ³ προσκαλέω, summon. ⁴ μερίζω, divide, part. ⁵ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁶ ἰσχυρός, strong, mighty. ⁷ διαρπάζω, plunder, rob thoroughly. ⁸ ἁμάρτημα, τὸς, τό, sin, fault. ⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach.

ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν: ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ 29

ἔχει ἄφεσιν¹ εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἐνοχός² ἐστὶν αἰωνίου κρίσεως. Ὅτι ἔλεγον, 30

Πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

Ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἔξω ἐστῶτες ἀπέστειλαν πρὸς 31

αὐτόν, φωνοῦντες αὐτόν. Καὶ ἐκάθητο ὄχλος περὶ αὐτόν: εἶπον δὲ αὐτῷ, Ἰδού, 32

ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί³ σου ἔξω ζητοῦσίν σε. Καὶ 33

ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, Τίς ἐστὶν ἡ μήτηρ μου ἢ οἱ ἀδελφοί μου; Καὶ 34

περιβλεψάμενος⁴ κύκλῳ⁵ τοὺς περὶ αὐτόν καθημένους, λέγει, Ἴδε, ἡ μήτηρ μου

καὶ οἱ ἀδελφοί μου. Ὅς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου 35

καὶ ἀδελφή³ μου καὶ μήτηρ ἐστίν.

¹ ἄφεσις, εως, ἡ, release, forgiveness. ² ἐνοχος, involved in, liable. ³ ἀδελφή, ἡς, ἡ, sister. ⁴ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁵ κύκλος, ου, ὁ, circle.

Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν 4
 ὄχλος πολὺς, ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα¹ εἰς τὸ πλοῖον καθῆσθαι ἐν τῇ θαλάσῃ· καὶ
 πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν 2
 παραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Ἀκούετε· ἰδού, 3
 ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπεῖρειν, ὃ μὲν ἔπεσεν παρὰ 4
 τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθεν τὰ πετεινὰ² καὶ κατέφαγεν³ αὐτό. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ 5
 πετρῶδες,⁴ ὅπου οὐκ εἶχεν γῆν πολλήν· καὶ εὐθέως ἐξανέτειλεν,⁵ διὰ τὸ μὴ ἔχειν
 βάθος⁶ γῆς· ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος⁷ ἐκαυματίσθη,⁸ καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ρίζαν⁹ 6
 ἐξηράνθη.¹⁰ Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας,¹¹ καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι,¹¹ καὶ 7
 συνέπνιξαν¹² αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκεν. Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν τὴν 8
 καλήν· καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξάνοντα,¹³ καὶ ἔφερεν ἐν
 τριάκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἐξήκοντα,¹⁵ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁶ Καὶ ἔλεγεν, Ὁ ἔχων ὦτα 9

¹ ἐμβαίνω, embark. ² πετεινόν, ου, τό, bird. ³ κατεσθίω, eat up, devour. ⁴ πετρῶδης, rocky, stony. ⁵ ἐξαντέλλω, spring up, spring up out. ⁶ βάθος, ους, τό, depth, deep. ⁷ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise. ⁸ καυματίζω, burn up, scorch. ⁹ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἄκανθα, ης, ἡ, thorn, thorn bush. ¹² συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹³ αὐξάνω, cause to grow, increase. ¹⁴ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁵ ἐξήκοντα, sixty, 60. ¹⁶ ἑκατόν, hundred, 100.

ἀκούειν ἀκουέτω.

Ὅτε δὲ ἐγένετο καταμόνας,¹ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώδεκα τὴν 10
παραβολήν. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον² τῆς 11
βασιλείας τοῦ θεοῦ: ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω, ἐν παραβολαῖς τὰ πάντα γίνεται: ἵνα 12
βλέποντες βλέπωσιν, καὶ μὴ ἴδωσιν: καὶ ἀκούοντες ἀκούωσιν, καὶ μὴ συνιῶσιν:
μήποτε⁴ ἐπιστρέψωσιν, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμαρτήματα.⁵ Καὶ λέγει αὐτοῖς, 13
Οὐκ οἶδατε τὴν παραβολὴν ταύτην; Καὶ πῶς πάσας τὰς παραβολὰς γνώσεσθε;
Ὁ σπείρων τὸν λόγον σπείρει. Οὗτοι δὲ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου 14
σπείρεται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ Σατανᾶς καὶ αἶρει τὸν
λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ τὰ 16
πετρώδη⁶ σπειρόμενοι, οἳ, ὅταν ἀκούσωσιν τὸν λόγον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς
λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ οὐκ ἔχουσιν ρίζαν⁷ ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί⁸ εἰσιν: 17

¹ καταμόνας, alone, apart. ² μυστήριον, ου, τό, secret, mystery. ³ συνίημι, understand, consider. ⁴ μήποτε, never, lest perchance. ⁵ ἁμάρτημα, τος, τό, sin, fault. ⁶ πετρώδης, rocky, stony. ⁷ ρίζα, ης, ἡ, root, that which grows from the root. ⁸ πρόσκαιρος, temporary, passing.

εἶτα¹ γενομένης θλίψεως ἢ διωγμοῦ² διὰ τὸν λόγον, εὐθέως σκανδαλίζονται.³ 18

Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ εἰς τὰς ἀκάνθας⁴ σπειρόμενοι, οἱ τὸν λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ 19

μέριμναι⁵ τοῦ αἰῶνος τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη⁶ τοῦ πλούτου,⁷ καὶ αἱ περὶ τὰ λοιπὰ

ἐπιθυμίας εἰσπορευόμεναι⁸ συμπνίγουσιν⁹ τὸν λόγον, καὶ ἄκαρπος¹⁰ γίνεται. 20

Καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσιν τὸν

λόγον, καὶ παραδέχονται,¹¹ καὶ καρποφοροῦσιν,¹² ἐν τριάκοντα,¹³ καὶ ἐν

ἑξήκοντα,¹⁴ καὶ ἐν ἑκατόν.¹⁵

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Μήτι¹⁶ ὁ λύχνος¹⁷ ἔρχεται ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον¹⁸ τεθῇ ἢ ὑπὸ τὴν 21

κλίνην;¹⁹ Οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν²⁰ ἐπιτεθῇ; Οὐ γάρ ἐστίν τι κρυπτόν,²¹ ὃ ἐὰν 22

μὴ φανερωθῇ: οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον,²² ἀλλ' ἵνα εἰς φανερόν²³ ἔλθῃ. Εἴ τις 23

ἔχει ὧτα ἀκούειν ἀκούετω. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Βλέπετε τί ἀκούετε. Ἐν ᾧ μέτρῳ 24

¹ εἶτα, then, thereafter. ² διωγμός, οὐ, ὁ, persecution. ³ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁴ ἀκάνθα, ἡς, ἡ, thorn, thorn bush. ⁵ μέριμνα, ἡς, ἡ, care, anxiety. ⁶ ἀπάτη, ἡς, ἡ, deceit, deceitfulness. ⁷ πλοῦτος, οὐ, ὁ, wealth, riches. ⁸ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁹ συμπνίγω, choke, choke utterly. ¹⁰ ἄκαρπος, unfruitful, barren. ¹¹ παραδέχομαι, receive, accept. ¹² καρποφορέω, bear fruit. ¹³ τριάκοντα, thirty, 30. ¹⁴ ἑξήκοντα, sixty, 60. ¹⁵ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁶ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁷ λύχνος, οὐ, ὁ, lamp, lantern. ¹⁸ μόδιος, οὐ, ὁ, dry measure. ¹⁹ κλίνη, ἡς, ἡ, couch, bed. ²⁰ λυχνία, ας, ἡ, lampstand. ²¹ κρυπτός, hidden, secret. ²² ἀπόκρυφος, hidden, secret. ²³ φανερός, manifest, apparent. ²⁴ μέτρον, οὐ, τό, measure, measuring rod.

μετρεῖτε¹ μετρηθήσεται¹ ὑμῖν, καὶ προστεθήσεται² ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. Ὅς 25

γὰρ ἂν ἔχη, δοθήσεται αὐτῷ: καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει ἀρθήσεται ἀπ' αὐτοῦ.

Καὶ ἔλεγεν, Οὕτως³ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν 26

σπόρον⁴ ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ καθεύδῃ⁵ καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ ὁ 27

σπόρος⁴ βλαστάνῃ⁶ καὶ μηκύνηται⁷ ὡς οὐκ οἶδεν αὐτός. Αὐτομάτῃ⁸ γὰρ ἡ γῆ 28

καρποφορεῖ,⁹ πρῶτον χόρτον,¹⁰ εἶτα¹¹ στάχυν,¹² εἶτα¹¹ πλήρη¹³ σῖτον¹⁴ ἐν τῷ

στάχυϊ.¹² Ὅταν δὲ παραδῶ ὁ καρπός, εὐθέως ἀποστέλλει τὸ δρέπανον,¹⁵ ὅτι 29

παρέστηκεν ὁ θερισμός.¹⁶

Καὶ ἔλεγεν, Τίνι ὁμοιώσωμεν¹⁷ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ; Ἡ ἐν ποίᾳ παραβολῇ 30

παραβάλωμεν¹⁸ αὐτήν; Ὡς κόκκον¹⁹ σινάπεως,²⁰ ὃς, ὅταν σπαρῇ ἐπὶ τῆς γῆς, 31

μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων ἐστὶν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ ὅταν σπαρῇ, 32

¹ μετρέω, measure, estimate. ² προστίθῃμι, add, add to. ³ οὕτως, thus, so. ⁴ σπόρος, ου, ὁ, seed (sown), seed for sowing. ⁵ καθεύδω, sleep. ⁶ βλαστάνω, sprout, produce. ⁷ μηκύνω, lengthen, grow. ⁸ αὐτόματος, by itself, of its own accord. ⁹ καρποφορέω, bear fruit. ¹⁰ χόρτος, ου, ὁ, grass, hay. ¹¹ εἶτα, then, thereafter. ¹² στάχυς, υος, ὁ, Stachys, head of grain. ¹³ πλήρης, full. ¹⁴ σῖτος, ου, ὁ, wheat, grain. ¹⁵ δρέπανον, ου, τό, sickle, pruning hook. ¹⁶ θερισμός, οῦ, ὁ, harvest, reaping. ¹⁷ ὁμοιώω, make like, liken. ¹⁸ παραβάλλω, arrive, cross over. ¹⁹ κόκκος, ου, ὁ, grain, seed. ²⁰ σίναπι, εως, τό, mustard plant, mustard.

ἀναβαίνει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων¹ μείζων, καὶ ποιεῖ κλάδους²
 μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν³ αὐτοῦ τὰ πετεινὰ⁴ τοῦ οὐρανοῦ
 κατασκηνοῦν.⁵ Καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον, 33
 καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν: χωρὶς δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς: κατ' ἰδίαν δὲ 34
 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυεν⁶ πάντα.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ⁷ γενομένης, Διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.⁸ 35
 Καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. Καὶ ἄλλα
 δὲ πλοιάρια⁹ ἦν μετ' αὐτοῦ. Καὶ γίνεται λαῖλαψ¹⁰ ἀνέμου μεγάλη: τὰ δὲ 37
 κύματα¹¹ ἐπέβαλλεν¹² εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι.¹³ Καὶ ἦν αὐτὸς 38
 ἐπὶ τῇ πρύμνῃ¹⁴ ἐπὶ τὸ προσκεφάλαιον¹⁵ καθεύδων:¹⁶ καὶ διεγείρουσιν¹⁷ αὐτόν,
 καὶ λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οὐ μέλει¹⁸ σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; Καὶ διεγερθεὶς¹⁷ 39
 ἐπετίμησεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπεν τῇ θαλάσσῃ, Σιώπα,¹⁹ πεφίμωσο.²⁰ Καὶ

¹ λάχανον, ου, τό, garden herb, vegetable. ² κλάδος, ου, ό, branch (of a tree), branch. ³ σκιά, ἄς, ἡ, shadow, thick darkness. ⁴ πετεινόν, ου, τό, bird. ⁵ κατασκηνόω, cause to dwell, settle. ⁶ ἐπιλύω, explain, settle. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁹ πλοιάριον, ου, τό, small boat, little boat. ¹⁰ λαῖλαψ, απος, ἡ, hurricane, storm. ¹¹ κύμα, τος, τό, wave. ¹² ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹³ γεμίζω, fill, load. ¹⁴ πρύμνα, ης, ἡ, stern (of a ship). ¹⁵ προσκεφάλαιον, ου, τό, pillow, cushion. ¹⁶ καθεύδω, sleep. ¹⁷ διεγείρω, arouse completely, stir up. ¹⁸ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁹ σιωπάω, be silent, keep silence. ²⁰ φιμόω, muzzle, silence.

ἐκόπασεν¹ ὁ ἄνεμος, καὶ ἐγένετο γαλήνη² μεγάλη. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τί δειλοί³ 40

ἐστε οὕτως; Πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; Καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον 41

πρὸς ἀλλήλους, Τίς ἄρα⁴ οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα

ὑπακούουσιν⁵ αὐτῷ;

Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν⁶ τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν⁷ τῶν Γαδαρηνῶν.⁸ Καὶ 5

ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν⁹ αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων

ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς τὴν κατοίκησιν¹⁰ εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασιν.¹¹ 3

καὶ οὔτε ἀλύσεσιν¹² οὐδεὶς ἐδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ αὐτὸν πολλάκις¹³ 4

πέδαις¹⁴ καὶ ἀλύσεσιν¹² δεδέσθαι, καὶ διεσπᾶσθαι¹⁵ ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἀλύσεις,¹² καὶ

τὰς πέδας¹⁴ συντετρίφθαι.¹⁶ καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν¹⁷ δαμάσαι.¹⁸ καὶ διὰ παντός, 5

νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐν τοῖς ὅρεσιν καὶ ἐν τοῖς μνήμασιν¹¹ ἦν κράζων καὶ

κατακόπτων¹⁹ ἑαυτὸν λίθοις. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ μακρόθεν,²⁰ ἔδραμεν²¹ καὶ 6

¹ κοπᾶζω, stop, abate. ² γαλήνη, ης, ἡ, calm. ³ δειλός, cowardly, timid. ⁴ ἄρα, so? (introduces a question). ⁵ ὑπακούω, obey, listen. ⁶ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁷ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁸ Γαδαρηνός, from Gadara, Gadarene. ⁹ ἀπαντάω, meet, encounter. ¹⁰ κατοίκησις, εως, ἡ, dwelling, abode. ¹¹ μνήμα, τος, τό, grave, tomb. ¹² ἄλυσις, εως, ἡ, chain. ¹³ πολλάκις, often, many times. ¹⁴ πέδη, ης, ἡ, fether, shackle. ¹⁵ διασπάω, tear apart, burst. ¹⁶ συντριβῶ, break in pieces, crush. ¹⁷ ἰσχύω, be strong, able. ¹⁸ δαμάζω, tame, subdue. ¹⁹ κατακόπτω, lacereate, cut. ²⁰ μακρόθεν, from afar, afar. ²¹ τρέχω, run, exercise myself.

προσεκύνησεν αὐτῷ, καὶ κράζας φωνῇ μεγάλῃ εἶπεν, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰησοῦ, 7
 υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ¹ Ὁρκίζω ² σε τὸν θεόν, μή με βασανίσῃς. ³ Ἔλεγεν γὰρ 8
 αὐτῷ, Ἔξελθε, τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον, ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπηρώτα 9
 αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; Καὶ ἀπεκρίθη, λέγων, Λεγεὼν ⁴ ὄνομά μοι, ὅτι πολλοί
 ἐσμεν. Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώρας. ⁵ 10
 Ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη ⁶ χοίρων ⁷ μεγάλῃ βοσκομένη: ⁸ καὶ παρεκάλεσαν 12
 αὐτὸν πάντες οἱ δαίμονες, ⁹ λέγοντες, Πέμψον ἡμᾶς εἰς τοὺς χοίρους, ⁷ ἵνα εἰς
 αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. Καὶ ἐπέτρεψεν ¹⁰ αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. Καὶ ἐξελθόντα τὰ 13
 πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς χοίρους: ⁷ καὶ ὥρμησεν ¹¹ ἡ ἀγέλη ⁶
 κατὰ τοῦ κρημνοῦ ¹² εἰς τὴν θάλασσαν: ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι: ¹³ καὶ ἐπνίγοντο ¹⁴
 ἐν τῇ θαλάσῃ. Οἱ δὲ βόσκοντες ⁸ τοὺς χοίρους ⁷ ἔφυγον, ¹⁵ καὶ ἀνήγγειλαν ¹⁶ εἰς 14
 τὴν πόλιν καὶ εἰς τοὺς ἀγρούς. Καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστὶν τὸ γεγονός: καὶ 15

¹ ὑψιστος, highest, most high. ² ὀρκίζω, adjure, implore. ³ βασανίζω, torment, torture. ⁴ λεγεὼν, ὄνος, ἡ, legion, very large number. ⁵ χώρα, ας, ἡ, land, region. ⁶ ἀγέλη, ης, ἡ, herd, flock. ⁷ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁸ βόσκω, feed. ⁹ δαίμων, ονος, ὁ, demon, evil spirit. ¹⁰ ἐπιτρέπω, permit, allow. ¹¹ ὀρμάω, hasten on, rush. ¹² κρημνός, οὔ, ὁ, steep bank, cliff. ¹³ δισχίλιοι, two thousand, 2000. ¹⁴ πνίγω, choke, strangle. ¹⁵ φεύγω, flee, escape. ¹⁶ ἀναγγέλλω, announce, report.

ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσιν τὸν δαιμονιζόμενον¹ καθήμενον καὶ
 ἱματισμένον² καὶ σωφρονοῦντα,³ τὸν ἐσχηκότα τὸν Λεγεῶνα:⁴ καὶ ἐφοβήθησαν.
 Διηγήσαντο⁵ δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες πῶς ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ,¹ καὶ περὶ τῶν 16
 χοίρων.⁶ Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων⁷ αὐτῶν. Καὶ 17
 ἐμβάντος⁸ αὐτοῦ εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς,¹ ἵνα ἦ μετ'
 αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, Ὑπαγε εἰς τὸν οἶκόν 19
 σου πρὸς τοὺς σοὺς,⁹ καὶ ἀνάγγειλον¹⁰ αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος πεποίηκεν, καὶ
 ἠλέησέν σε. Καὶ ἀπῆλθεν καὶ ἤρξατο κηρύσσειν ἐν τῇ Δεκαπόλει¹¹ ὅσα 20
 ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς: καὶ πάντες ἐθαύμαζον.

Καὶ διαπεράσαντος¹² τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν,¹³ συνήχθη ὄχλος 21
 πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἦν παρὰ τὴν θάλασσαν. Καὶ ἰδοὺ, ἔρχεται εἰς τῶν 22
 ἀρχισυναγῶγων,¹⁴ ὀνόματι Ἰάειρος,¹⁵ καὶ ἰδὼν αὐτόν, πίπτει πρὸς τοὺς πόδας

¹ δαιμονίζομαι, am demon possessed. ² ἱματίζω, dress, clothe. ³ σωφρονέω, be of sound mind, judgment. ⁴ λεγεῶν, ὤνος, ἦ, legion, very large number. ⁵ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁶ χοῖρος, ου, ὁ, swine, pig. ⁷ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ⁸ ἐμβαίνω, embark. ⁹ σός, your, yours. ¹⁰ ἀναγγέλλω, announce, report. ¹¹ Δεκάπολις, εως, ἦ, Decapolis. ¹² διαπεράω, cross over, pass through. ¹³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ¹⁴ ἀρχισυναγῶγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ¹⁵ Ἰάειρος, ου, ὁ, Jairus.

αὐτοῦ, καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλά, λέγων ὅτι Τὸ θυγάτριόν¹ μου ἐσχάτως² ἔχει: 23

ἵνα ἐλθὼν ἐπιθῇς αὐτῇ τὰς χεῖρας, ὅπως σωθῇ καὶ ζήσεται. Καὶ ἀπῆλθεν μετ' 24

αὐτοῦ: καὶ ἠκολούθει αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνέθλιβον³ αὐτόν.

Καὶ γυνή τις οὖσα ἐν ῥύσει⁴ αἵματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλὰ παθοῦσα ὑπὸ 25

πολλῶν ἰατρῶν,⁵ καὶ δαπανήσασα⁶ τὰ παρ' αὐτῆς πάντα, καὶ μηδὲν

ὠφεληθεῖσα,⁷ ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὸ χεῖρον⁸ ἐλθοῦσα, ἀκούσασα περὶ τοῦ Ἰησοῦ, 27

ἐλθοῦσα ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπισθεν,⁹ ἤψατο τοῦ ἱματίου αὐτοῦ: ἔλεγεν γὰρ ὅτι Κἂν¹⁰ 28

τῶν ἱματίων αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι. Καὶ εὐθέως ἐξηράνθη¹¹ ἡ πηγὴ¹² τοῦ 29

αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι ὅτι ἴαται¹³ ἀπὸ τῆς μάστιγος.¹⁴ Καὶ εὐθέως 30

ὁ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦσαν, ἐπιστραφεὶς ἐν

τῷ ὄχλῳ, ἔλεγεν, Τίς μου ἤψατο τῶν ἱματίων; Καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ 31

αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά³ σε, καὶ λέγεις, Τίς μου ἤψατο; Καὶ 32

¹θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ²ἐσχάτως, finally, at the extremity. ³συνθλίβω, press together, crowd upon. ⁴ῥύσις, εως, ἡ, flowing, hemorrhage. ⁵ἰατρός, οὔ, ὁ, physician. ⁶δαπανάω, spend, spend freely. ⁷ὠφελέω, profit, help. ⁸χεῖρων, worse. ⁹ὀπισθεν, behind, after. ¹⁰κἂν, and if, even if. ¹¹ξηραίνω, dry up, parch. ¹²πηγή, ἡς, ἡ, spring, fountain. ¹³ἰάομαι, heal. ¹⁴μάστιξ, ἰγος, ἡ, whip, scourge.

περιεβλέπετο¹ ἰδεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμουσα, 33
εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ, ἦλθεν καὶ προσέπεσεν³ αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν
τὴν ἀλήθειαν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ,⁴ ἡ πίστις σου σέσωκέν σε: ὕπαγε εἰς 34
εἰρήνην, καὶ ἴσθι ὑγιής⁵ ἀπὸ τῆς μάστιγός⁶ σου.

Ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου,⁷ λέγοντες ὅτι Ἡ 35
θυγάτηρ⁴ σου ἀπέθανεν: τί ἔτι σκύλλεις⁸ τὸν διδάσκαλον; Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως 36
ἀκούσας τὸν λόγον λαλούμενον λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ,⁷ Μὴ φοβοῦ: μόνον
πίστευε. Καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα αὐτῷ συνακολουθῆσαι,⁹ εἰ μὴ Πέτρον καὶ 37
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. Καὶ ἔρχεται εἰς τὸν οἶκον τοῦ 38
ἀρχισυναγώγου,⁷ καὶ θεωρεῖ θόρυβον,¹⁰ κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας¹¹ πολλά. 39
Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, Τί θορυβεῖσθε¹² καὶ κλαίετε; Τὸ παιδίον οὐκ
ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει.¹³ Καὶ κατεγέλων¹⁴ αὐτοῦ. Ὁ δέ, ἐκβαλὼν πάντας, 40

¹ περιβλέπομαι, look around, look around on. ² τρέμω, tremble, am afraid. ³ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁴ θυγάτηρ, τρως, ἡ, daughter. ⁵ ὑγιής, whole, healthy. ⁶ μάστιξ, ιγος, ἡ, whip, scourge. ⁷ ἀρχισυναγώγος, ου, ὁ, ruler of a synagogue. ⁸ σκύλλω, trouble, bother. ⁹ συνακολουθεῖν, follow along with, accompany. ¹⁰ θόρυβος, ου, ὁ, uproar, riot. ¹¹ ἀλαλάζω, cry aloud, wail loudly. ¹² θορυβέω, make a commotion, agitate. ¹³ καθεύδω, sleep. ¹⁴ καταγελᾶω, deride, ridicule.

παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου καὶ τὴν μητέρα καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ,
καὶ εἰσπορεύεται¹ ὅπου ἦν τὸ παιδίον ἀνακείμενον.² Καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς 41
τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, Ταλιθά,³ κοῦμι:⁴ ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον,⁵ Τὸ
κοράσιον,⁶ σοὶ λέγω, ἔγειραι. Καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον⁶ καὶ περιεπάτει, 42
ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα: καὶ ἐξέστησαν⁷ ἐκστάσει⁸ μεγάλη. Καὶ διεστείλατο⁹ 43
αὐτοῖς πολλὰ ἵνα μηδεὶς γνῶ τοῦτο: καὶ εἶπεν δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν.

Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν,¹⁰ καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα¹¹ αὐτοῦ: καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ 6
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ 2
διδάσκειν: καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήσσοντο,¹² λέγοντες, Πόθεν¹³ τούτῳ
ταῦτα; Καὶ τίς ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ τῶν χειρῶν
αὐτοῦ γίνονται; Οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκτων,¹⁴ ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ 3
Ἰακώβου καὶ Ἰωσὴ¹⁵ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; Καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαί¹⁶ αὐτοῦ

¹ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ² ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ³ ταλιθά, little girl. ⁴ κοῦμι, arise. ⁵ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ⁶ κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ⁷ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ⁸ ἐκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy. ⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁰ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ¹¹ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ¹² ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹³ πόθεν, from where? whence. ¹⁴ τέκτων, ονος, ὁ, builder, carpenter. ¹⁵ Ἰωσῆς, ἦτος, ὁ, Josés. ¹⁶ ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister.

ὥδε πρὸς ἡμᾶς; Καὶ ἐσκανδαλίζοντο¹ ἐν αὐτῷ. Ἔλεγεν δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι 4
Οὐκ ἔστιν προφήτης ἄτιμος,² εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι³ αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς
συγγενέσιν⁴ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὐκ ἠδύνατο ἐκεῖ οὐδεμίαν δύναμιν 5
ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώστοις⁵ ἐπιθείς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσεν. Καὶ 6
ἐθαύμαζεν διὰ τὴν ἀπιστίαν⁶ αὐτῶν.

Καὶ περιῆγεν⁷ τὰς κώμας⁸ κύκλῳ⁹ διδάσκων.

Καὶ προσκαλεῖται¹⁰ τοὺς δώδεκα, καὶ ἤρξατο αὐτοὺς ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ 7
ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. Καὶ παρήγγειλεν 8
αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδόν, εἰ μὴ ῥάβδον¹¹ μόνον: μὴ πήραν,¹² μὴ ἄρτον,
μὴ εἰς τὴν ζώνην¹³ χαλκόν:¹⁴ ἀλλ' ὑποδεδεμένους¹⁵ σανδάλια:¹⁶ καὶ μὴ 9
ἐνδύσῃσθε¹⁷ δύο χιτῶνας.¹⁸ Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃτε εἰς οἰκίαν, 10

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἄτιμος, without honor, dishonored. ³ πατρίς, ἰδος, ἡ, of one's fathers, fatherland. ⁴ συγγενής, kindred, relative. ⁵ ἀρρωστος, sick, ill. ⁶ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁷ περιάγω, lead around, go about. ⁸ κώμη, ης, ἡ, village. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁰ προσκαλέω, summon. ¹¹ ῥάβδος, ου, ἡ, staff, rod. ¹² πήρα, ας, ἡ, leather pouch, bag. ¹³ ζώνη, ης, ἡ, belt, girdle. ¹⁴ χαλκός, οῦ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁵ ὑποδέω, put on my feet. ¹⁶ σανδάλιον, ου, τό, sandal. ¹⁷ ἐνδύω, put on, clothe. ¹⁸ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment.

ἐκεῖ μένετε ἕως ἂν ἐξέλθῃτε ἐκεῖθεν.¹ Καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, μηδὲ 11
 ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν,¹ ἐκτινάξατε² τὸν χοῦν³ τὸν ὑποκάτω⁴
 τῶν ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον⁵ αὐτοῖς. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον⁶ ἔσται
 Σοδόμοις⁷ ἢ Γομόρροις⁸ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ. Καὶ ἐξελθόντες 12
 ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσιν· καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἥλειφον⁹ 13
 ἐλαίῳ¹⁰ πολλοὺς ἀρρώστους¹¹ καὶ ἐθεράπευον.

Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης, φανερόν¹² γὰρ ἐγένετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ 14
 ἔλεγεν ὅτι Ἰωάννης ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνεργοῦσιν¹³ αἱ
 δυνάμεις ἐν αὐτῷ. Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι 15
 Προφήτης ἐστίν, ὡς εἷς τῶν προφητῶν. Ἀκούσας δὲ Ἡρώδης εἶπεν ὅτι Ὅν 16
 ἐγὼ ἀπεκεφάλισα¹⁴ Ἰωάννην, οὗτός ἐστιν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. Αὐτὸς γὰρ 17
 ὁ Ἡρώδης ἀποστείλας ἐκράτησεν τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδησεν αὐτὸν ἐν φυλακῇ,

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² ἐκτινάσσω, shake off or out, shake off. ³ χοῦς, ὁ, soil, dust. ⁴ ὑποκάτω, under, below. ⁵ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ⁶ ἀνεκτός, tolerable, bearable. ⁷ Σόδομα, ων, τό, Sodom. ⁸ Γόμορρα, ας, ἡ, Gomorrah. ⁹ αλείφω, anoint. ¹⁰ ἔλαιον, ου, τό, olive oil. ¹¹ ἄρρωστος, sick, ill. ¹² φανερός, manifest, apparent. ¹³ ἐνεργέω, work, effect. ¹⁴ ἀποκεφαλίζω, behead.

διὰ Ἡρώδιάδα¹ τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν
 ἐγάμησεν.² Ἔλεγεν γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ ὅτι Οὐκ ἔξεστίν σοι ἔχειν τὴν 18
 γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου. Ἡ δὲ Ἡρώδιὰς¹ ἐνεῖχεν³ αὐτῷ, καὶ ἠθέλεν αὐτὸν 19
 ἀποκτεῖναι· καὶ οὐκ ἠδύνατο· ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς 20
 αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον καὶ ἅγιον, καὶ συνετήρει⁴ αὐτόν· καὶ ἀκούσας αὐτοῦ,
 πολλὰ ἐποίει, καὶ ἠδέως⁵ αὐτοῦ ἤκουεν. Καὶ γενομένης ἡμέρας εὐκαιροῦ,⁶ ὅτε 21
 Ἡρώδης τοῖς γενεσίοις⁷ αὐτοῦ δεῖπνον⁸ ἐποίει τοῖς μεγιστᾶσιν⁹ αὐτοῦ καὶ τοῖς
 χιλιάρχοις¹⁰ καὶ τοῖς πρώτοις τῆς Γαλιλαίας, καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς¹¹ 22
 αὐτῆς τῆς Ἡρωδιάδος¹ καὶ ὀρχησαμένης,¹² καὶ ἀρεσάσης¹³ τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς
 συνανακειμένοις,¹⁴ εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,¹⁵ Αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
 δώσω σοί· καὶ ὤμοσεν¹⁶ αὐτῇ ὅτι Ὁ ἐὰν με αἰτήσῃς, δώσω σοί, ἕως ἡμίους¹⁷ 23
 τῆς βασιλείας μου. Ἡ δὲ ἐξελθοῦσα εἶπεν τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσομαι; Ἡ δὲ 24

¹ Ἡρωδιάς, ἄδος, ἡ, Herodias. ² γαμέω, marry. ³ ἐνέχω, have a grudge against, be subject to. ⁴ συντηρέω, preserve, treasure. ⁵ ἠδέως, sweetly, gladly. ⁶ εὐκαιρος, timely, suitable. ⁷ γενέσια, ὧν, τό, birthday celebration. ⁸ δεῖπνον, οὐ, τό, supper, dinner. ⁹ μεγιστάν, ἄνος, ὁ, great man, magnate. ¹⁰ χιλιάρχος, οὐ, ὁ, military tribune, captain. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² ὀρχέομαι, dance. ¹³ ἀρέσκω, please, serve. ¹⁴ συνανακείμαι, recline at table with. ¹⁵ κοράσιον, οὐ, τό, girl, little girl. ¹⁶ ὀμνύω, swear, take an oath. ¹⁷ ἥμισυς, half.

εἶπεν, Τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹ Καὶ εἰσελθοῦσα εὐθέως μετὰ 25
 σπουδῆς² πρὸς τὸν βασιλέα, ᾐτήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξαυτῆς³ ἐπὶ
 πίνακι⁴ τὴν κεφαλὴν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.¹ Καὶ περίλυπος⁵ γενόμενος ὁ 26
 βασιλεὺς, διὰ τοὺς ὅρκους⁶ καὶ τοὺς συνανακειμένους⁷ οὐκ ᾔθέλησεν αὐτὴν
 ἀθετῆσαι.⁸ Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς σπεκουλάτορα⁹ ἐπέταξεν¹⁰ 27
 ἐνεχθῆναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφάλισεν¹¹ αὐτὸν ἐν τῇ 28
 φυλακῇ, καὶ ἤνεγκεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι,⁴ καὶ ἔδωκεν αὐτὴν τῷ
 κορασίῳ:¹² καὶ τὸ κοράσιον¹² ἔδωκεν αὐτὴν τῇ μητρὶ αὐτῆς. Καὶ ἀκούσαντες οἱ 29
 μαθηταὶ αὐτοῦ ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτώμα¹³ αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐτὸ ἐν μνημείῳ.

¹ βαπτιστής, οὐ, ὁ, baptist, baptizer. ² σπουδῇ, ἦς, ἡ, haste, diligence. ³ ἐξαυτῆς, at once, forthwith. ⁴ πίναξ, ἀκος, ἡ, board, dish. ⁵ περίλυπος, very sad, very sorrowful. ⁶ ὅρκος, ου, ὁ, oath. ⁷ συνανάκειμαι, recline at table with.

⁸ ἀθετέω, reject, annul. ⁹ σπεκουλάτωρ, ορος, ὁ, courier, executioner. ¹⁰ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹¹ ἀποκεφαλίζω, behead. ¹² κοράσιον, ου, τό, girl, little girl. ¹³ πτώμα, τος, τό, dead body, corpse.

Καὶ συνάγονται οἱ ἀπόστολοι πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα, καὶ 30
 ὅσα ἐποίησαν καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Δεῦτε¹ ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' 31
 ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε² ὀλίγον. Ἦσαν γὰρ οἱ ἐρχόμενοι καὶ οἱ
 ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐδὲ φαγεῖν εὐκαίρουν.³ Καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τόπον 32
 τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. Καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπάγοντας καὶ ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοί, 33
 καὶ πεζῇ⁴ ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον⁵ ἐκεῖ, καὶ προῆλθον⁶ αὐτούς, καὶ
 συνῆλθον πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ὁ Ἰησοῦς πολὺν ὄχλον, καὶ 34
 ἐσπλαγχνίσθη⁷ ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα:⁸ καὶ
 ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά. Καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, 35
 προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ λέγουσιν ὅτι Ἐρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ
 ἤδη ὥρα πολλή: ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ⁹ ἀγροὺς καὶ 36
 κώμας¹⁰ ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. Τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. Ὁ δὲ 37
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Καὶ λέγουσιν αὐτῷ,

¹ δεῦτε, come!. ² ἀναπαύω, refresh, take rest. ³ εὐκαιρέω, have opportunity, time. ⁴ πεζῇ, by land, on foot. ⁵ συντρέχω, run together, go with. ⁶ προέρχομαι, go in front, precede. ⁷ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁸ ποιμήν, ἑνός, ὁ, shepherd. ⁹ κύκλος, ου, ὁ, circle. ¹⁰ κώμη, ης, ἡ, village.

Ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων¹ διακοσίων² ἄρτους, καὶ δώμεν αὐτοῖς
 φαγεῖν· Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, Πόσους³ ἄρτους ἔχετε; Ὑπάγετε καὶ ἴδετε. Καὶ 38
 γνόντες λέγουσιν, Πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.⁴ Καὶ ἐπέταξεν⁵ αὐτοῖς ἀνακλίνειν⁶ 39
 πάντας συμπόσια⁷ συμπόσια⁷ ἐπὶ τῷ χλωρῷ⁸ χόρτῳ.⁹ Καὶ ἀνέπεσον¹⁰ πρασιαί¹¹ 40
 πρασιαί,¹¹ ἀνὰ¹² ἑκατὸν¹³ καὶ ἀνὰ¹² πενήκοντα.¹⁴ Καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους 41
 καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,⁴ ἀναβλέψας¹⁵ εἰς τὸν οὐρανόν, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν
 τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἵνα παραθῶσιν¹⁷ αὐτοῖς· καὶ τοὺς
 δύο ἰχθύας⁴ ἐμέρισεν¹⁸ πᾶσιν. Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν·¹⁹ καὶ 42
 ἦσαν κλασμάτων²⁰ δώδεκα κοφίνους²¹ πλήρεις,²² καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων.⁴ Καὶ 44
 ἦσαν οἱ φαγόντες τοὺς ἄρτους πεντακισχίλιοι²³ ἄνδρες.

¹ δηνάριον, ου, ό, denarius. ² διακόσιοι, two hundred, 200. ³ πόσος, how many? how great? ⁴ ἰχθύς, ύος, ό, fish. ⁵ ἐπιτάσσω, command, give order. ⁶ ἀνακλίνω, lay upon, lay down. ⁷ συμπόσιον, ου, τό, party, group. ⁸ χλωρός, pale green, pale. ⁹ χόρτος, ου, ό, grass, hay. ¹⁰ ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹¹ πρασιά, ᾶς, ή, group, company formed into divisions. ¹² ἀνά, upwards, upon. ¹³ ἑκατόν, hundred, 100. ¹⁴ πενήκοντα, fifty, 50. ¹⁵ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹⁶ κατακλάω, break in pieces. ¹⁷ παρατίθημι, set before, entrust. ¹⁸ μερίζω, divide, part. ¹⁹ χορτάζω, eat until full, be filled. ²⁰ κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ²¹ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ²² πλήρης, full. ²³ πεντακισχίλιοι, five thousand, 5000.

Καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν¹ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι² εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν 45
 εἰς τὸ πέραν⁴ πρὸς Βηθσαιδάν,⁵ ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. Καὶ 46
 ἀποταξάμενος⁶ αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. Καὶ ὀψίας⁷ 47
 γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς γῆς. 48
 Καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους⁸ ἐν τῷ ἐλαύνειν,⁹ ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος¹⁰
 αὐτοῖς, καὶ περὶ τετάρτην¹¹ φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς,
 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης: καὶ ἤθελεν παρελθεῖν¹² αὐτούς. Οἱ δέ, ἰδόντες 49
 αὐτὸν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασμα¹³ εἶναι, καὶ
 ἀνέκραξαν:¹⁴ πάντες γὰρ αὐτὸν εἶδον, καὶ ἐταράχθησαν.¹⁵ Καὶ εὐθέως ἐλάλησεν 50
 μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Θαρσεῖτε:¹⁶ ἐγὼ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. Καὶ ἀνέβη 51
 πρὸς αὐτοὺς εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἐκόπασεν¹⁷ ὁ ἄνεμος: καὶ λίαν¹⁸ ἐκπερισσοῦ ἐν
 ἑαυτοῖς ἐξίσταντο,¹⁹ καὶ ἐθαύμαζον. Οὐ γὰρ συνήκαν²⁰ ἐπὶ τοῖς ἄρτοις: ἦν γὰρ 52

¹ ἀναγκάζω, force, compel. ² ἐμβαίνω, embark. ³ προάγω, lead forth, go before. ⁴ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁵ Βηθσαιδὰ, ἡ, Bethsaida. ⁶ ἀποτάσσομαι, set apart, take leave of. ⁷ ὄψιος, late. ⁸ βασανίζω, torment, torture. ⁹ ἐλαύνω, drive or push, row. ¹⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹¹ τέταρτος, fourth. ¹² παρέρχομαι, pass by, go by. ¹³ φάντασμα, τος, τό, apparition, ghost. ¹⁴ ἀνακράζω, cry out, shout aloud. ¹⁵ ταράσσω, trouble, agitate. ¹⁶ θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁷ κοπάζω, stop, abate. ¹⁸ λίαν, greatly, very. ¹⁹ ἐξίστημι, amaze, be amazed. ²⁰ συνίημι, understand, consider.

αὐτῶν ἡ καρδία πεπωρωμένη.¹

Καὶ διαπεράσαντες² ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ,³ καὶ προσωρμίσθησαν.⁴ Καὶ 53

ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου, εὐθέως ἐπιγνόντες αὐτόν, περιδραμόντες⁵ 55

ὅλην τὴν περίχωρον⁶ ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ τοῖς κραββάτοις⁷ τοὺς κακῶς⁸

ἔχοντας περιφέρειν,⁹ ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστίν. Καὶ ὅπου ἂν εἰσπορεύετο¹⁰ εἰς 56

κώμας¹¹ ἢ πόλεις ἢ ἀγρούς, ἐν ταῖς ἀγοραῖς¹² ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ

παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν¹³ τοῦ κρασπέδου¹⁴ τοῦ ἱματίου αὐτοῦ ἄψωνται· καὶ

ὅσοι ἂν ἤπτοντο αὐτοῦ ἐσώζοντο.

Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καὶ τινες τῶν γραμματέων, ἐλθόντες 7

ἀπὸ Ἱεροσολύμων· καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοιναῖς¹⁵ χερσίν, 2

τοῦτ' ἐστίν ἀνίπτοις,¹⁶ ἐσθίοντας ἄρτους ἐμέμψαντο.¹⁷ Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ 3

¹ πωρώ, harden, render callous. ² διαπεράω, cross over, pass through. ³ Γεννησαρέτ, ἡ, Gennesaret. ⁴ προσωρμίζω, anchor at a place. ⁵ περιτρέχω, run around, run about. ⁶ περίχωρος, ου, ἡ, neighboring. ⁷ κράβαττος, ου, ὁ, mattress, pallet. ⁸ κακῶς, badly, evilly. ⁹ περιφέρω, carry about, carry around. ¹⁰ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹¹ κώμη, ης, ἡ, village. ¹² ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ¹³ κἂν, and if, even if. ¹⁴ κράσπεδον, ου, τό, border, tassel. ¹⁵ κοινός, common, unclean. ¹⁶ ἀνίπτος, unwashed. ¹⁷ μέμφομαι, find fault with, blame.

πάντες οἱ Ἰουδαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ¹ νίψωνται² τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίουσιν,
κρατοῦντες τὴν παράδοσιν³ τῶν πρεσβυτέρων: καὶ ἀπὸ ἀγορᾶς,⁴ ἐὰν μὴ 4
βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίουσιν: καὶ ἄλλα πολλά ἐστὶν ἃ παρέλαβον κρατεῖν,
βαπτισμοὺς⁵ ποτηρίων καὶ ξεστῶν⁶ καὶ χαλκίων⁷ καὶ κλινῶν.⁸ Ἔπειτα⁹ 5
ἐπερωτῶσιν αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διὰ τί οἱ μαθηταί σου οὐ
περιπατοῦσιν κατὰ τὴν παράδοσιν³ τῶν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις¹⁰ χερσὶν
ἐσθίουσιν τὸν ἄρτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὅτι Καλῶς προεφήτευσεν¹¹ 6
Ἡσαΐας¹² περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκριτῶν,¹³ ὡς γέγραπται, Οὗτος ὁ λαὸς τοῖς
χειλεσίν¹⁴ με τιμᾷ,¹⁵ ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω¹⁶ ἀπέχει¹⁷ ἀπ' ἐμοῦ. Μάτην¹⁸ δὲ 7
σέβονται¹⁹ με, διδάσκοντες διδασκαλίας²⁰ ἐντάλματα²¹ ἀνθρώπων. Ἀφέντες γὰρ 8
τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδοσιν³ τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς⁵
ξεστῶν⁶ καὶ ποτηρίων: καὶ ἄλλα παρόμοια²² τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ ἔλεγεν 9

¹ πυγμή, ἥς, ἡ, hand and wrist, fist. ² νίπτω, wash. ³ παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ⁴ ἀγορά, ᾶς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁵ βαπτισμός, οὐ, ὁ, washing, cleansing. ⁶ ξέστης, ου, ὁ, pitcher, jug. ⁷ χαλκίον, ου, τό, bronze vessel. ⁸ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed. ⁹ ἔπειτα, then, after this. ¹⁰ ἀνίπτος, unwashed. ¹¹ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹² Ἡσαΐας, ου, ὁ, Isaiah. ¹³ ὑποκριτής, οὐ, ὁ, hypocrite, pretender. ¹⁴ χεῖλος, ους, τό, lip, edge. ¹⁵ τιμᾶω, honor, value at a price. ¹⁶ πόρρω, far (away), far. ¹⁷ ἀπέχω, received, obtain. ¹⁸ μάτην, in vain, no end. ¹⁹ σέβομαι, reverence, worship. ²⁰ διδασκαλία, ας, ἡ, teaching, doctrine. ²¹ ἐντάλμα, τος, τό, precept, commandment. ²² παρόμοιος, like, similar.

αὐτοῖς, Καλῶς ἀθετεῖτε¹ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν² ὑμῶν
 τηρήσητε. Μωσῆς γὰρ εἶπεν, Τίμα³ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου: καί, 10
 Ὁ κακολογῶν⁴ πατέρα ἢ μητέρα θανάτῳ τελευτάτῳ:⁵ ὑμεῖς δὲ λέγετε, Ἐὰν 11
 εἴπῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, Κορβᾶν,⁶ ὃ ἐστίν, δῶρον,⁷ ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ
 ὠφελῇθης:⁸ καὶ οὐκέτι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ 12
 αὐτοῦ, ἀκυροῦντες⁹ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ τῇ παραδόσει² ὑμῶν ἢ παρεδώκατε: καὶ 13
 παρόμοια¹⁰ τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. Καὶ προσκαλεσάμενος¹¹ πάντα τὸν ὄχλον, 14
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀκούετε μου πάντες, καὶ συνίετε.¹² Οὐδὲν ἐστὶν ἔξωθεν¹³ τοῦ 15
 ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον¹⁴ εἰς αὐτόν, ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι:¹⁵ ἀλλὰ τὰ
 ἐκπορευόμενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστὶν τὰ κοινούντα¹⁵ τὸν ἄνθρωπον. Εἴ τις ἔχει 16
 ὧτα ἀκούειν ἀκουέτω. Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐπηρώτων 17
 αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παραβολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτως καὶ 18

¹ ἀθετέω, reject, annul. ² παράδοσις, εὖς, ἡ, tradition, instruction. ³ τιμάω, honor, value at a price. ⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁵ τελευτάω, die, end. ⁶ Κορβᾶν, gift to God, corban. ⁷ δῶρον, οὐ, τό, gift, present. ⁸ ὠφελέω, profit, help. ⁹ ἀκυρόω, revoke, invalidate. ¹⁰ παρόμοιος, like, similar. ¹¹ προσκαλέω, summon. ¹² συνίημι, understand, consider. ¹³ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ¹⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ¹⁵ κοινῶ, make common, defile.

ὑμεῖς ἀσύνετοι¹ ἐστε; Οὐ νοεῖτε² ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν³ εἰσπορευόμενον⁴ εἰς τὸν
 ἄνθρωπον οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι,⁵ ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται⁴ αὐτοῦ εἰς τὴν 19
 καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν,⁶ καὶ εἰς τὸν ἀφεδρών⁷ ἐκπορεύεται, καθαρίζον
 πάντα τὰ βρώματα.⁸ Ἔλεγεν δὲ ὅτι Τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον, 20
 ἐκεῖνο κοινοῖ⁵ τὸν ἄνθρωπον. Ἔσωθεν⁹ γάρ, ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ 21
 διαλογισμοὶ¹⁰ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι,¹¹ πορνεῖαι,¹² φόνοι,¹³ κλοπαί,¹⁴ 22
 πλεονεξίαι,¹⁵ πονηρίαι,¹⁶ δόλος,¹⁷ ἀσέλγεια,¹⁸ ὀφθαλμὸς πονηρός, βλασφημία,¹⁹
 ὑπερηφανία,²⁰ ἀφροσύνη:²¹ πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσωθεν⁹ ἐκπορεύεται, καὶ 23
 κοινοῖ⁵ τὸν ἄνθρωπον.

¹ ἀσύνετος, without understanding, unintelligent. ² νοέω, understand, consider. ³ ἔξωθεν, from without, outside (gen). ⁴ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁵ κοινῶ, make common, defile. ⁶ κοιλία, ας, ἡ, belly, womb. ⁷ ἀφεδρών, ὤνος, ὁ, toilet, latrine. ⁸ βρώμα, τος, τό, food, food of any kind. ⁹ ἔσωθεν, from within, within. ¹⁰ διαλογισμός, οὔ, ὁ, reasoning, questioning. ¹¹ μοιχεία, ας, ἡ, adultery. ¹² πορνεία, ας, ἡ, fornication, idolatry. ¹³ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁴ κλοπή, ἡς, ἡ, theft, thieving. ¹⁵ πλεονεξία, ας, ἡ, covetousness, avarice. ¹⁶ πονηρία, ας, ἡ, iniquity, wickedness. ¹⁷ δόλος, ου, ὁ, guile, deceit. ¹⁸ ἀσέλγεια, ας, ἡ, licentiousness, debauchery. ¹⁹ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ²⁰ ὑπερηφανία, ας, ἡ, arrogance, haughtiness. ²¹ ἀφροσύνη, ης, ἡ, foolishness, want of sense.

Καὶ ἐκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια² Τύρου³ καὶ Σιδῶνος.⁴ Καὶ 24
 εἰσελθὼν εἰς οἰκίαν, οὐδένα ἤθελεν γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν.⁵ 25
 Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἥς εἶχεν τὸ θυγάτριον⁶ αὐτῆς πνεῦμα
 ἀκάθαρτον, ἐλθοῦσα προσέπεσεν⁷ πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ: ἦν δὲ ἡ γυνὴ 26
 Ἑλληνίς,⁸ Συραφοινίκισσα⁹ τῷ γένει:¹⁰ καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαιμόνιον
 ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς¹¹ αὐτῆς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Ἄφες πρῶτον 27
 χορτασθῆναι¹² τὰ τέκνα: οὐ γὰρ καλὸν ἐστὶν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων καὶ
 βαλεῖν τοῖς κυναρίοις.¹³ Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε: καὶ γὰρ τὰ 28
 κυνάρια¹³ ὑποκάτω¹⁴ τῆς τραπέζης¹⁵ ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιγίων¹⁶ τῶν παιδίων. Καὶ 29
 εἶπεν αὐτῇ, Διὰ τοῦτον τὸν λόγον ὕπαγε: ἐξελήλυθεν τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς
 θυγατρὸς¹¹ σου. Καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὔρεν τὸ δαιμόνιον 30
 ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα¹¹ βεβλημένην ἐπὶ τῆς κλίνης.¹⁷

¹ ἐκεῖθεν, from there, from that place. ² μεθόριον, ου, τό, confine, border. ³ Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ⁴ Σιδῶν, ὠνος, ἡ, Sidon. ⁵ λανθάνω, escape notice, am hidden. ⁶ θυγάτριον, ου, τό, little daughter. ⁷ προσπίπτω, fall upon, fall down before. ⁸ Ἑλληνίς, ἰδος, ἡ, Greek, Greek woman. ⁹ Συροφοινίκισσα, ης, ἡ, Syrophoenician woman, Syrophoenician. ¹⁰ γένος, ους, τό, race, kind. ¹¹ θυγάτηρ, τρος, ἡ, daughter. ¹² χορτάζω, eat until full, be filled. ¹³ κυνάριον, ου, τό, little dog. ¹⁴ ὑποκάτω, under, below. ¹⁵ τράπεζα, ης, ἡ, table. ¹⁶ ψιγίον, ου, τό, crumb, scrap. ¹⁷ κλίνη, ης, ἡ, couch, bed.

Καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ τῶν ὁρίων¹ Τύρου² καὶ Σιδῶνος,³ ἦλθεν πρὸς τὴν 31
 θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ⁴ μέσον τῶν ὁρίων¹ Δεκαπόλεως.⁵ Καὶ φέρουσιν 32
 αὐτῷ κωφὸν⁶ μογγιλάλον,⁷ καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν χεῖρα. 33
 Καὶ ἀπολαβόμενος⁸ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου κατ' ἰδίαν, ἔβαλεν τοὺς δακτύλους⁹
 αὐτοῦ εἰς τὰ ὦτα αὐτοῦ, καὶ πτύσας¹⁰ ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ 34
 ἀναβλέψας¹¹ εἰς τὸν οὐρανόν, ἐστέναξεν,¹² καὶ λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά,¹³ ὃ ἐστίν,
 Διανοίχθητι.¹⁴ Καὶ εὐθέως διηνοιχθησαν¹⁴ αὐτοῦ αἱ ἀκοαί:¹⁵ καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός 35
 τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς.¹⁷ Καὶ διεστείλατο¹⁸ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 36
 εἴπωσιν: ὅσον δὲ αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο,¹⁸ μᾶλλον περισσότερον¹⁹
 ἐκήρυσσον. Καὶ ὑπερπερισσῶς²⁰ ἐξεπλήσσοντο,²¹ λέγοντες, Καλῶς πάντα 37
 πεποίηκεν: καὶ τοὺς κωφοὺς⁶ ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τοὺς ἀλάλους²² λαλεῖν.

¹ ὄριον, ου, τό, boundary, region. ² Τύρος, ου, ἡ, Tyre. ³ Σιδῶν, ὄνος, ἡ, Sidon. ⁴ ἀνά, upwards, upon. ⁵ Δεκάπολις, εως, ἡ, Decapolis. ⁶ κωφός, deaf, dumb. ⁷ μογγιλάλος, ου, ὁ, one speaking with difficulty. ⁸ ἀπολαμβάνω, receive from, get back. ⁹ δάκτυλος, ου, ὁ, finger. ¹⁰ πτύω, spit. ¹¹ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ¹² στενάζω, groan (internally), sigh deeply. ¹³ ἐφφαθά, ephphatha, be opened! ¹⁴ διανοίγω, open up completely, open fully. ¹⁵ ἀκοή, ἡς, ἡ, hearing, report. ¹⁶ δεσμός, οὔ, ὁ, chain, bond. ¹⁷ ὀρθῶς, rightly, correctly. ¹⁸ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁹ περισσός, excessive, abundant. ²⁰ ὑπερπερισσῶς, beyond all measure, utterly. ²¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ²² ἄλαλος, speechless, mute.

Ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, παμπόλλου¹ ὄχλου ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσιν, **8**
 προσκαλεσάμενος² ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ λέγει αὐτοῖς, Σπλαγχνίζομαι³ ²
 ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέραι τρεῖς προσμένουσιν⁴ μοι, καὶ οὐκ ἔχουσιν τί
 φάγωσιν: καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις⁵ εἰς οἶκον αὐτῶν, ἐκλυθήσονται⁶ ἐν ³
 τῇ ὁδῷ: τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρόθεν⁷ ἤκουσιν.⁸ Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ⁴
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Πόθεν⁹ τούτους δυνήσεται τις ὧδε χορτάσαι¹⁰ ἄρτων ἐπ’
 ἐρημίας;¹¹ Καὶ ἐπηρώτα αὐτοῦς, Πόσους¹² ἔχετε ἄρτους; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. ⁵
 Καὶ παρήγγειλεν τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν¹³ ἐπὶ τῆς γῆς: καὶ λαβὼν τοὺς ἑπτὰ
 ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασεν¹⁴ καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
 παραθῶσιν:¹⁵ καὶ παρέθηκαν¹⁵ τῷ ὄχλῳ. Καὶ εἶχον ἰχθύδια¹⁶ ὀλίγα: καὶ ⁷
 εὐλογήσας εἶπεν παραθεῖναι¹⁵ καὶ αὐτά. Ἐφαγον δέ, καὶ ἐχορτάσθησαν:¹⁰ καὶ ⁸
 ἦραν περισσεύματα¹⁷ κλασμάτων¹⁸ ἑπτὰ σφυρίδας.¹⁹ Ἦσαν δὲ οἱ φαγόντες ὡς ⁹

¹πάμπολυς, very great. ²προσκαλέω, summon. ³σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁴προσμένω, wait longer, remain. ⁵νήστις, ὁ, not eating, hungry. ⁶ἐκλύω, am unstrung, become weak. ⁷μακρόθεν, from afar, afar. ⁸ἦκω, have come, am present. ⁹πόθεν, from where? whence. ¹⁰χορτάζω, eat until full, be filled. ¹¹ἐρημία, ας, ἡ, wilderness, desert. ¹²πόσος, how many? how great? ¹³ἀναπίπτω, recline, lie down. ¹⁴κλάω, break. ¹⁵παρατίθηναι, set before, entrust. ¹⁶ἰχθύδιον, ου, τό, small fish, little fish. ¹⁷περίσσειμα, τος, τό, superfluity, abundance. ¹⁸κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹⁹σφυρίς, ἰδος, ἡ, large basket, plaited basket.

τετρακισχίλιοι:¹ καὶ ἀπέλυσεν αὐτούς. Καὶ εὐθέως ἐμβὰς² εἰς τὸ πλοῖον μετὰ 10

τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλθεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά.³

Καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητεῖν⁴ αὐτῷ, ζητοῦντες παρ' αὐτοῦ 11

σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν. Καὶ ἀναστενάξας⁵ τῷ πνεύματι 12

αὐτοῦ λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ;⁶ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται

τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον. Καὶ ἀφίεις αὐτούς, ἐμβὰς² πάλιν εἰς πλοῖον, ἀπῆλθεν 13

εἰς τὸ πέραν.⁷

Καὶ ἐπελάθοντο⁸ λαβεῖν ἄρτους, καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν ἐν τῷ 14

πλοίῳ. Καὶ διεστέλλετο⁹ αὐτοῖς, λέγων, Ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης¹⁰ τῶν 15

Φαρισαίων καὶ τῆς ζύμης¹⁰ Ἡρώδου. Καὶ διελογίζοντο¹¹ πρὸς ἀλλήλους, 16

λέγοντες ὅτι Ἄρτους οὐκ ἔχομεν. Καὶ γνοὺς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Τί 17

¹ τετρακισχίλιοι, four thousand, 4000. ² ἐμβαίνω, embark. ³ Δαλμανουθά, ἡ, Dalmanutha. ⁴ συζητέω, discuss, dispute. ⁵ ἀναστενάζω, sigh deeply, groan or sigh deeply. ⁶ ἐπιζητέω, seek for, seek after. ⁷ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁸ ἐπιλανθάνομαι, forget, neglect. ⁹ διαστέλλομαι, set apart, fig. to distinguish. ¹⁰ ζύμη, ἡς, ἡ, leaven, ferment. ¹¹ διαλογίζομαι, debate, reason.

διαλογίζεσθε¹ ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε; Οὐπω² νοεῖτε,³ οὐδὲ συνίετε;⁴ Ἐτι
 πεπωρωμένην⁵ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; Ὀφθαλμοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε; Καὶ 18
 ὧτα ἔχοντες οὐκ ἀκούετε; Καὶ οὐ μνημονεύετε;⁶ Ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους 19
 ἔκλασα⁷ εἰς τοὺς πεντακισχιλίους,⁸ πόσους⁹ κοφίνους¹⁰ πλήρεις¹¹ κλασμάτων¹²
 ἤρατε; Λέγουσιν αὐτῷ, Δώδεκα. Ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχιλίους,¹³ 20
 πόσων⁹ σφυρίδων¹⁴ πληρώματα¹⁵ κλασμάτων¹² ἤρατε; Οἱ δὲ εἶπον, Ἑπτὰ. Καὶ 21
 ἔλεγεν αὐτοῖς, Πῶς οὐ συνίετε;⁴

Καὶ ἔρχεται εἰς Βηθσαιῖδάν.¹⁶ Καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν 22
 αὐτὸν ἵνα αὐτοῦ ἄψηται. Καὶ ἐπιλαβόμενος¹⁷ τῆς χειρὸς τοῦ τυφλοῦ, ἐξήγαγεν¹⁸ 23
 αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης;¹⁹ καὶ πτύσας²⁰ εἰς τὰ ὄμματα²¹ αὐτοῦ, ἐπιθείς τὰς χεῖρας
 αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. Καὶ ἀναβλέψας²² ἔλεγεν, Βλέπω τοὺς 24

¹ διαλογίζομαι, debate, reason. ² οὐπω, not yet. ³ νοέω, understand, consider. ⁴ συνίημι, understand, consider. ⁵ πωρόω, harden, render callous. ⁶ μνημονεύω, remember, make mention of. ⁷ κλάω, break. ⁸ πεντακισχιλιοι, five thousand, 5000. ⁹ πόσος, how many? how great? ¹⁰ κόφινος, ου, ό, basket, large basket. ¹¹ πλήρης, full. ¹² κλάσμα, τος, τό, broken piece, fragment. ¹³ τετρακισχιλιοι, four thousand, 4000. ¹⁴ σφυρίς, ίδος, ή, large basket, plaited basket. ¹⁵ πλήρωμα, τος, τό, fullness, fulfillment. ¹⁶ Βηθσαιῖδά, ή, Bethsaida. ¹⁷ ἐπιλαμβάνομαι, take hold of, seize. ¹⁸ ἐξάγω, lead out. ¹⁹ κώμη, ης, ή, village. ²⁰ πτύω, spit. ²¹ ὄμμα, ος, τό, eye. ²² ἀναβλέπω, look up, receive sight.

ἀνθρώπους, ὅτι ὡς δένδρα¹ ὁρῶ περιπατοῦντας. Εἶτα² πάλιν ἐπέθηκεν τὰς 25
χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι.³ Καὶ
ἀποκατεστάθη,⁴ καὶ ἐνέβλεψεν⁵ τηλαυγῶς⁶ ἅπαντας. Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς 26
τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, Μηδὲ εἰς τὴν κώμην⁷ εἰσέλθης, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ
κώμῃ.⁷

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας⁷ Καισαρείας⁸ τῆς 27
Φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, Τίνα με
λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν·⁹ καὶ 28
ἄλλοι Ἡλίαν· ἄλλοι δὲ ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ 29
τίνα με λέγετε εἶναι; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ χριστός. Καὶ 30
ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσιν περὶ αὐτοῦ. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν 31
αὐτούς, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι¹⁰

¹ δένδρον, ου, τό, tree. ² εἶτα, then, thereafter. ³ ἀναβλέπω, look up, receive sight. ⁴ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ τηλαυγῶς, plainly, clearly. ⁷ κώμη, ης, ἡ, village. ⁸ Καισάρεια, ας, ἡ, Caesarea. ⁹ βαπτιστής, οὔ, ὁ, baptist, baptizer. ¹⁰ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing.

ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων καὶ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων, καὶ
ἀποκτανθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι: καὶ παρρησίᾳ τὸν λόγον 32
ἐλάλει. Καὶ προσλαβόμενος¹ αὐτὸν ὁ Πέτρος ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. Ὁ δὲ 33
ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησεν² τῷ Πέτρῳ, λέγων,
Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ: ὅτι οὐ φρονεῖς³ τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν
ἀνθρώπων. Καὶ προσκαλεσάμενος⁴ τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, εἶπεν 34
αὐτοῖς, Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρνησάσθω⁵ ἑαυτόν, καὶ ἀράτω
τὸν σταυρὸν⁶ αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι. Ὅς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ 35
σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν: ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἕνεκεν⁷ ἐμοῦ καὶ
τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει⁸ ἄνθρωπον, ἐὰν κερδήσῃ⁹ 36
τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ¹⁰ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ; Ἡ τί δώσει ἄνθρωπος 37
ἀντάλλαγμα¹¹ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; Ὅς γὰρ ἐὰν ἐπαισχυνηθῇ¹² με καὶ τοὺς ἐμούς 38
λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχαλίδι¹³ καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ

¹προσλαμβάνω, take to myself, welcome. ²ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ³φρονέω, think, judge. ⁴προσκαλέω, summon. ⁵ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ⁶σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁷ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ⁸ὠφελέω, profit, help. ⁹κερδαίνω, gain, win. ¹⁰ζημιόω, suffer loss, inflict loss upon. ¹¹ἀντάλλαγμα, τος, τό, exchange, purchasing price. ¹²ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ¹³μοιχαλὶς, ἴδος, ἡ, adulteress.

ἀνθρώπου ἐπαισχυνθήσεται¹ αὐτόν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ
μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἰσὶν τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων, οἵτινες οὐ **9**
μὴ γεύσωνται² θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσιν τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐληλυθυῖαν ἐν
δυνάμει.

Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ³ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον καὶ **2**
Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει⁴ αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν⁵ κατ' ἰδίαν μόνους. Καὶ
μετεμορφώθη⁶ ἔμπροσθεν αὐτῶν, καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένοντο στίλβοντα,⁷ **3**
λευκὰ⁸ λίαν⁹ ὥς χιών,¹⁰ οἷα¹¹ γναφεὺς¹² ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται λευκᾶναι.¹³ Καὶ **4**
ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας¹⁴ σὺν Μωσῇ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες¹⁵ τῷ Ἰησοῦ. Καὶ **5**
ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, Ῥαββί, καλὸν ἐστὶν ἡμᾶς ὧδε εἶναι: καὶ

¹ ἐπαισχύνομαι, be ashamed, am ashamed. ² γεύομαι, taste, experience. ³ ἕξ, six. ⁴ ἀναφέρω, bring up, offer. ⁵ ὑψηλός, high, lofty. ⁶ μεταμορφόω, change the form, transform. ⁷ στίλβω, shine, be radiant. ⁸ λευκός, white, bright. ⁹ λίαν, greatly, very. ¹⁰ χιών, ὄνος, ἡ, snow. ¹¹ οἷος, such as, of what kind. ¹² γναφεύς, ἕως, ὁ, one who cleans woolen cloth. ¹³ λευκαίνω, make white, whiten. ¹⁴ Ἠλίας, ου, ὁ, Elijah. ¹⁵ συλλαλέω, talk with, discuss.

ποιήσωμεν σκηνὰς¹ τρεῖς, σοὶ μίαν, καὶ Μωσῇ μίαν, καὶ Ἡλίας μίαν. Οὐ γὰρ 6
ἤδει τί λαλήσει: ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι.² Καὶ ἐγένετο νεφέλη³ ἐπισκιάζουσα⁴ αὐτοῖς: 7
καὶ ἦλθεν φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης,³ Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός: αὐτοῦ
ἀκούετε. Καὶ ἐξάπινά⁵ περιβλεψάμενοι,⁶ οὐκέτι οὐδένα εἶδον, ἀλλὰ τὸν Ἰησοῦν 8
μόνον μεθ' ἑαυτῶν.

Καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, διεστείλατο⁷ αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ 9
διηγήσωνται⁸ ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῇ. Καὶ 10
τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτούς, συζητοῦντες⁹ τί ἐστιν τὸ ἐκ νεκρῶν
ἀναστῆναι. Καὶ ἐπηρώτων αὐτόν, λέγοντες ὅτι Λέγουσιν οἱ γραμματεῖς ὅτι 11
Ἡλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἡλίας μὲν ἐλθὼν 12
πρῶτον, ἀποκαθιστᾷ¹⁰ πάντα: καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἐξουδενωθῇ.¹¹ Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ἡλίας ἐλήλυθεν, 13

¹ σκηνή, ἦς, ἡ, tent, tabernacle. ² ἔκφοβος, terrified, greatly terrified. ³ νεφέλη, ἡς, ἡ, cloud. ⁴ ἐπισκιάζω, overshadow, envelop. ⁵ ἐξάπινά, suddenly, unexpectedly. ⁶ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁷ διαστελλομαι, set apart, fig. to distinguish. ⁸ διηγέομαι, relate fully, relate in full. ⁹ συζητέω, discuss, dispute. ¹⁰ ἀποκαθίστημι, restore, give back. ¹¹ ἐξουδενόω, ignore, despise.

καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐτόν.

Καὶ ἔλθων πρὸς τοὺς μαθητάς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοῦ, καὶ γραμματεῖς 14
 συζητοῦντας¹ αὐτοῖς. Καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν ἐξεθαμβήθη,² καὶ 15
 προστρέχοντες³ ἠσπάζοντο αὐτόν. Καὶ ἐπηρώτησεν τοὺς γραμματεῖς, Τί 16
 συζητεῖτε¹ πρὸς αὐτούς; Καὶ ἀποκριθεὶς εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν, Διδάσκαλε, 17
 ἦνεγκα τὸν υἱόν μου πρὸς σε, ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον.⁴ Καὶ ὅπου ἂν αὐτὸν 18
 καταλάβῃ,⁵ ῥήσσει⁶ αὐτόν: καὶ ἀφρίζει,⁷ καὶ τρίξει⁸ τοὺς ὀδόντας⁹ αὐτοῦ, καὶ
 ξηραίνεται:¹⁰ καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσιν, καὶ οὐκ ἴσχυσαν.
 Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ λέγει, Ὡ¹² γενεὰ ἄπιστος,¹³ ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; 19
 Ἔως πότε¹⁴ ἀνέξομαι¹⁵ ὑμῶν; Φέρετε αὐτὸν πρὸς με. Καὶ ἦνεγκαν αὐτὸν πρὸς 20
 αὐτόν: καὶ ἰδὼν αὐτόν, εὐθέως τὸ πνεῦμα ἐσπάραξεν¹⁶ αὐτόν: καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς
 γῆς, ἐκυλίετο¹⁷ ἀφρίζων.⁷ Καὶ ἐπηρώτησεν τὸν πατέρα αὐτοῦ, Πόσος¹⁸ χρόνος 21

¹ συζητέω, discuss, dispute. ² ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ³ προστρέχω, run up to, run to. ⁴ ἄλαλος, speechless, mute. ⁵ καταλαμβάνω, overtake, apprehend. ⁶ ῥήγνυμι, break apart, throw down. ⁷ ἀφρίζω, foam at the mouth. ⁸ τρίζω, gnash, grind. ⁹ ὀδούς, ὁ, tooth. ¹⁰ ξηραίνω, dry up, parch. ¹¹ ἰσχύω, be strong, able. ¹² ὦ, Oh! omega. ¹³ ἄπιστος, unbelieving, faithless. ¹⁴ πότε, when? at what time? ¹⁵ ἀνέχομαι, endure, bear with. ¹⁶ σπάρασσω, convulse, shake to and fro. ¹⁷ κυλίω, roll. ¹⁸ πόσος, how many? how great?

ἐστίν, ὡς τοῦτο γέγονεν αὐτῷ; Ὁ δὲ εἶπεν, Παιδιόθεν.¹ Καὶ πολλάκις² αὐτὸν 22
 καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλεν καὶ εἰς ὕδατα, ἵνα ἀπολέσῃ αὐτόν: ἀλλ' εἴ τι δύνασαι,
 βοήθησον³ ἡμῖν, σπλαγχνισθεῖς⁴ ἐφ' ἡμᾶς. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τὸ εἰ 23
 δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ τῷ πιστεύοντι. Καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατήρ 24
 τοῦ παιδίου, μετὰ δακρύων⁵ ἔλεγεν, Πιστεύω, κύριε, βοήθει³ μου τῇ ἀπιστίᾳ.⁶ 25
 Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπισυντρέχει⁷ ὄχλος, ἐπετίμησεν⁸ τῷ πνεύματι τῷ
 ἀκαθάρτῳ, λέγων αὐτῷ, Τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον⁹ καὶ κωφόν,¹⁰ ἐγώ σοι ἐπιτάσσω,
 ἐξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι¹² εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. Καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ 26
 σπαράξαν¹³ αὐτόν, ἐξῆλθεν: καὶ ἐγένετο ὥσει¹⁴ νεκρός, ὥστε πολλοὺς λέγειν ὅτι
 ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς κρατήσας αὐτόν τῆς χειρός, ἤγειρεν αὐτόν: καὶ ἀνέστη. 27
 Καὶ εἰσελθόντα αὐτόν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπηρώτων αὐτόν κατ' ἰδίαν 28
 ὅτι Ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τοῦτο τὸ γένος¹⁵ 29

¹ παιδιόθεν, from childhood. ² πολλάκις, often, many times. ³ βοηθέω, come to the aid of. ⁴ σπλαγχνίζομαι, have compassion, have pity on. ⁵ δάκρυον, ου, τό, teardrop, a tear. ⁶ ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ⁷ ἐπισυντρέχω, run together again, run together to. ⁸ ἐπιτιμάω, rebuke, warn. ⁹ ἄλαλος, speechless, mute. ¹⁰ κωφός, deaf, dumb. ¹¹ ἐπιτάσσω, command, give order. ¹² μηκέτι, no longer. ¹³ σπαράσσω, convulse, shake to and fro. ¹⁴ ὥσει, like, about. ¹⁵ γένος, ους, τό, race, kind.

ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.¹

Καὶ ἐκεῖθεν² ἐξελθόντες παρεπορεύοντο³ διὰ τῆς Γαλιλαίας: καὶ οὐκ ᾔθελεν ἵνα 30

τις γνῶ. Ἐδίδασκεν γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ὅτι Ὁ υἱὸς τοῦ 31

ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν: καὶ

ἀποκτανθεὶς, τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. Οἱ δὲ ἠγνόουν⁴ τὸ ῥῆμα, καὶ 32

ἐφοβοῦντο αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναοῦμ:⁵ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ γενόμενος ἐπηρώτα αὐτούς, Τί ἐν τῇ 33

ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε;⁶ Οἱ δὲ ἐσιώπων:⁷ πρὸς ἀλλήλους γὰρ 34

διελέχθησαν⁸ ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων. Καὶ καθίσας ἐφώνησεν τοὺς δώδεκα, καὶ 35

λέγει αὐτοῖς, Εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος, καὶ πάντων

διάκονος. Καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν: καὶ 36

¹ νηστεία, as, ἡ, fasting, fast. ² ἐκεῖθεν, from there, from that place. ³ παρεπορεύομαι, go beside, go past. ⁴ ἀγνοέω, not know, be unaware. ⁵ Καπερναοῦμ, ἡ, Capernaum. ⁶ διαλογίζομαι, debate, reason. ⁷ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ διαλέγομαι, dispute, reason.

ἐναγκαλισάμενος¹ αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς: Ὃς ἐὰν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται 37
ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται: καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ
τὸν ἀποστείλαντά με.

Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάννης, λέγων, Διδάσκαλε, εἶδομέν τινα τῷ ὀνόματί σου 38
ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν: καὶ ἐκωλύσαμεν² αὐτόν, ὅτι οὐκ
ἀκολουθεῖ ἡμῖν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Μὴ κωλύετε² αὐτόν: οὐδεὶς γάρ ἐστιν ὃς 39
ποιήσει δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, καὶ δυνήσεται ταχὺ³ κακολογήσαι⁴ με. 40
Ὃς γὰρ οὐκ ἔστιν καθ' ὑμῶν ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. Ὃς γὰρ ἂν ποτίσῃ⁵ ὑμᾶς 41
ποτήριον ὕδατος ἐν ὀνόματί μου, ὅτι χριστοῦ ἐστέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ
ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν⁶ αὐτοῦ. Καὶ ὃς ἐὰν σκανδαλίσῃ⁷ ἓνα τῶν μικρῶν τῶν 42
πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλὸν ἐστιν αὐτῷ μᾶλλον εἰ περὶκεῖται⁸ λίθος μυλικός⁹
περὶ τὸν τράχηλον¹⁰ αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἐὰν 43

¹ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug. ² κωλύω, forbid, hinder. ³ ταχύ, quickly, speedily. ⁴ κακολογέω, speak evil of, revile. ⁵ ποτίζω, give drink to, cause to drink. ⁶ μισθός, οὐ, ὁ, wages, reward. ⁷ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁸ περικείμεαι, be around, surround. ⁹ μυλικός, belonging to a mill. ¹⁰ τράχηλος, οὐ, ὁ, neck.

σκανδαλίζῃ¹ σε ἢ χεὶρ σου, ἀπόκοψον² αὐτήν: καλόν σοι ἐστὶν κυλλὸν³ εἰς τὴν
 ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέενναν,⁴ εἰς τὸ πῦρ τὸ
 ἄσβεστον,⁵ ὅπου ὁ σκώληξ⁶ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁸ Καὶ 44
 ἐὰν ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ¹ σε, ἀπόκοψον² αὐτόν: καλόν ἐστὶν σοι εἰσελθεῖν εἰς
 τὴν ζωὴν χωλόν,⁹ ἢ τοὺς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν,⁴ εἰς τὸ
 πῦρ τὸ ἄσβεστον,⁵ ὅπου ὁ σκώληξ⁶ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁷ καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. 46
 Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζῃ¹ σε, ἔκβαλε αὐτόν: καλόν σοι ἐστὶν 47
 μονόφθαλμον¹⁰ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα
 βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν⁴ τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ⁶ αὐτῶν οὐ τελευτᾷ,⁷ καὶ 48
 τὸ πῦρ οὐ σβέννυται.⁸ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται,¹¹ καὶ πᾶσα θυσία¹² ἅλι¹³ 49
 ἀλισθήσεται.¹¹ Καλὸν τὸ ἄλας:¹⁴ ἐὰν δὲ τὸ ἄλας¹⁴ ἀναλον¹⁵ γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ 50
 ἀρτύσετε;¹⁶ Ἐχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλας,¹⁴ καὶ εἰρηνεύετε¹⁷ ἐν ἀλλήλοις.

¹ σκανδαλίζω, cause to stumble. ² ἀποκόπτω, cut off, smite. ³ κυλλός, crippled, lame. ⁴ γέεννα, ης, ἡ, gehenna, Gehenna. ⁵ ἄσβεστος, unquenchable, inextinguishable. ⁶ σκώληξ, ηκος, ὁ, worm, gnawing worm. ⁷ τελευτάω, die, end. ⁸ σβέννυμι, quench, extinguish. ⁹ χωλός, lame, deprived of a foot. ¹⁰ μονόφθαλμος, one-eyed. ¹¹ ἅλιζω, salt, sprinkle with salt. ¹² θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ¹³ ἅλις, ὁ, salt. ¹⁴ ἄλας, ατος, τό, salt. ¹⁵ ἀναλος, without salt, saltless. ¹⁶ ἀρτύω, season, make salty. ¹⁷ εἰρηνεύω, bring to peace, be at peace.

Κἀκεῖθεν¹ ἀναστὰς ἔρχεται εἰς τὰ ὄρια² τῆς Ἰουδαίας διὰ τοῦ πέραν³ τοῦ Ἰορδάνου: **10**
καὶ συμπορεύονται⁵ πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτόν: καί, ὥς εἰώθει,⁶ πάλιν ἐδίδασκεν
αὐτούς. Καὶ προσελθόντες Φαρισαῖοι ἐπηρώτησαν αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ **2**
γυναῖκα ἀπολῦσαι, πειράζοντες αὐτόν. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Τί ὑμῖν **3**
ἐνετείλατο⁷ Μωσῆς; Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτρεψεν⁸ βιβλίον ἀποστασίου⁹ **4**
γράφαι, καὶ ἀπολῦσαι. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Πρὸς τὴν **5**
σκληροκαρδίαν¹⁰ ὑμῶν ἔγραψεν ὑμῖν τὴν ἐντολὴν ταύτην: ἀπὸ δὲ ἀρχῆς **6**
κτίσεως,¹¹ ἄρσεν¹² καὶ θῆλυ¹³ ἐποίησεν αὐτούς ὁ θεός. Ἐνεκεν¹⁴ τούτου **7**
καταλείψει¹⁵ ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ
προσκολληθήσεται¹⁶ πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα **8**
μίαν. Ὡστε οὐκέτι εἰσὶν δύο, ἀλλὰ μία σάρξ. Ὁ οὖν ὁ θεὸς συνέζευξεν,¹⁷ **9**
ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.¹⁸ Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τοῦ **10**

¹ κακεῖθεν, and thence, and from there. ² ὄριον, ου, τό, boundary, region. ³ πέραν, on the other side of, beyond (gen). ⁴ Ἰορδάνης, ου, ὁ, Jordan. ⁵ συμπορεύομαι, come together, travel with. ⁶ εἰώθα, be accustomed, to maintain a custom. ⁷ ἐντέλλομαι, command, give orders. ⁸ ἐπιτρέπω, permit, allow. ⁹ ἀποστάσιον, ου, τό, certificate of divorce, repudiation. ¹⁰ σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹¹ κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹² ἄρσεν, male. ¹³ θῆλυς, female, woman. ¹⁴ ἔνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ¹⁶ προσκολλάω, join closely, cleave to. ¹⁷ συζεύγνυμι, join together, unite. ¹⁸ χωρίζω, separate, depart.

αὐτοῦ ἐπηρώτησαν αὐτόν. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα 11

αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ¹ ἄλλην, μοιχᾶται² ἐπ' αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν 12

ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ¹ ἄλλω, μοιχᾶται.²

Καὶ προσέφερον αὐτῷ παιδιά, ἵνα ἅψῃται αὐτῶν· οἱ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμων τοῖς 13

προσφέρουσιν. Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς ἠγανάκτησεν,³ καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ἄφετε τὰ 14

παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με· μὴ κωλύετε⁴ αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ

βασιλεία τοῦ θεοῦ. Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξῃται τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ 15

ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν. Καὶ ἐναγκαλισάμενος⁵ αὐτά, τιθεὶς τὰς 16

χεῖρας ἐπ' αὐτά, εὐλόγει αὐτά.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ εἰς ὁδόν, προσδραμὼν⁶ εἰς καὶ γονυπετήσας⁷ αὐτόν 17

ἐπηρώτα αὐτόν, Διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσω ἵνα ζῶην αἰώνιον κληρονομήσω;⁸

¹ γαμέω, marry. ² μοιχάομαι, commit adultery with, commit adultery. ³ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁴ κωλύω, forbid, hinder. ⁵ ἐναγκαλίζομαι, take in one's arms, hug. ⁶ προστρέχω, run up to, run to. ⁷ γονυπετέω, fall on the knees, kneel down. ⁸ κληρονομέω, inherit, obtain.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Τί με λέγεις ἀγαθόν; Οὐδεὶς ἀγαθός, εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός. 18

Τὰς ἐντολὰς οἶδας, Μὴ μοιχεύσης,¹ μὴ φονεύσης,² μὴ κλέψης,³ μὴ 19

ψευδομαρτυρήσης,⁴ μὴ ἀποστερήσης,⁵ τίμα⁶ τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. 20

Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Διδάσκαλε, ταῦτα πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ

νεότητός⁷ μου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας⁸ αὐτῷ ἠγάπησεν αὐτόν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, 21

Ἐν σοὶ ὑστερεῖ:⁹ ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον,¹⁰ καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ ἔξεις

θησαυρὸν¹¹ ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο,¹² ἀκολούθει μοι, ἄρας τὸν σταυρόν.¹³ Ὁ δὲ 22

στυγνάσας¹⁴ ἐπὶ τῷ λόγῳ ἀπῆλθεν λυπούμενος:¹⁵ ἦν γὰρ ἔχων κτήματα¹⁶ πολλά.

Καὶ περιβλεψάμενος¹⁷ ὁ Ἰησοῦς λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Πῶς δυσκόλως¹⁸ οἱ 23

τὰ χρήματα¹⁹ ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελεύσονται. Οἱ δὲ μαθηταὶ 24

ἐθαμβοῦντο²⁰ ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς λέγει

¹ μοιχεύω, commit adultery. ² φονεύω, kill, murder. ³ κλέπτω, steal. ⁴ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ⁵ ἀποστερέω, defraud, deprive of. ⁶ τιμάω, honor, value at a price. ⁷ νεότης, ητος, ή, youth, youthfulness. ⁸ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁹ ὑστερέω, lack, need. ¹⁰ πωλέω, sell. ¹¹ θησαυρός, οὔ, ό, storehouse, treasure. ¹² δεῦρο, until now, come here! ¹³ σταυρός, οὔ, ό, cross. ¹⁴ στυγνάζω, become gloomy, be shocked or sad. ¹⁵ λυπέω, grieve, pain. ¹⁶ κτήμα, ος, τό, possession, piece of property. ¹⁷ περιβλέπομαι, look around, look around on. ¹⁸ δυσκόλως, with difficulty, hardly. ¹⁹ χρήμα, τος, τό, wealth, money. ²⁰ θαμβέω, amaze.

αὐτοῖς, Τέκνα, πῶς δύσκολόν¹ ἐστὶν τοὺς πεποιθότας ἐπὶ χρήμασιν² εἰς τὴν
βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. Εὐκοπώτερόν³ ἐστὶν κάμηλον⁴ διὰ τῆς 25
τρυμαλιᾶς⁵ τῆς ῥαφίδος⁶ εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον⁷ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
εἰσελθεῖν. Οἱ δὲ περισσῶς⁸ ἐξεπλήσσοντο,⁹ λέγοντες πρὸς ἑαυτούς, Καὶ τίς 26
δύναται σωθῆναι; Ἐμβλέψας¹⁰ δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς λέγει, Παρὰ ἀνθρώποις 27
ἀδύνατον,¹¹ ἀλλ' οὐ παρὰ θεῷ: πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶν παρὰ τῷ θεῷ. Ἦρξατο 28
ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ, Ἰδού, ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι. 29
Ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ἐστὶν ὃς ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ
ἀδελφούς, ἢ ἀδελφάς,¹² ἢ πατέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγρούς,
ἕνεκεν¹³ ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν¹³ τοῦ εὐαγγελίου, ἐὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα¹⁴ 30
νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας καὶ ἀδελφούς καὶ ἀδελφὰς¹² καὶ μητέρας καὶ
τέκνα καὶ ἀγρούς, μετὰ διωγμῶν,¹⁵ καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. 31

¹ δύσκολος, hard, difficult. ² χρήμα, τος, τό, wealth, money. ³ εὐκοπώτερον, easier. ⁴ κάμηλος, ου, ὁ, camel. ⁵ τρυμαλιά, ᾶς, ἡ, hole, eye of a needle. ⁶ ῥαφίς, ἰδος, ἡ, needle. ⁷ πλούσιος, rich. ⁸ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹⁰ ἐμβλέπω, look at, look into. ¹¹ ἀδύνατος, impossible, unable. ¹² ἀδελφή, ἥς, ἡ, sister. ¹³ ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹⁴ ἑκατονταπλασίον, hundred times, hundredfold. ¹⁵ διωγμός, οὗ, ὁ, persecution.

Πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι πρῶτοι.

Ἦσαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἦν προάγων¹ αὐτοὺς ὁ 32

Ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο,² καὶ ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. Καὶ παραλαβὼν

πάλιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβαίνειν·³ ὅτι 33

Ἰδοὺ, ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται

τοῖς ἀρχιερεῦσιν καὶ γραμματεῦσιν, καὶ κατακρινοῦσιν⁴ αὐτὸν θανάτῳ, καὶ

παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσιν, καὶ ἐμπαίζουσιν⁵ αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν⁶ 34

αὐτόν, καὶ ἐμπτύσουσιν⁷ αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ

ἀναστήσεται.

Καὶ προσπορεύονται⁸ αὐτῷ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου,⁹ λέγοντες, 35

Διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσης ἡμῖν. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τί 36

¹προάγω, lead forth, go before. ²θαμβέω, amaze. ³συμβαίνω, come together, come to pass. ⁴κατακρίνω, condemn. ⁵ἐμπαίζω, mock. ⁶μαστιγώω, whip, lash. ⁷ἐμπτύω, spit upon. ⁸προσπορεύομαι, approach, come near. ⁹Ζεβεδαῖος, ου, ὁ, Zebedee.

θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου καὶ 37
εἷς ἐξ εὐωνύμων¹ σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, 38
Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε. Δύνασθε πιεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ
βάπτισμα² ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθῆναι; Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, Δυνάμεθα. Ὁ δὲ 39
Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα² ὃ
ἐγὼ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε: τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μου καὶ ἐξ εὐωνύμων¹ 40
οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. Καὶ ἀκούσαντες οἱ δέκα³ ἤρξαντο 41
ἀγανακτεῖν⁴ περὶ Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου. Ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος⁵ 42
αὐτοὺς λέγει αὐτοῖς, Οἶδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρχειν τῶν ἐθνῶν
κατακυριεύουσιν⁶ αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν⁷ αὐτῶν. Οὐχ 43
οὕτως δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν: ἀλλ' ὅς ἐάν θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν ἔσται ὑμῶν
διάκονος: καὶ ὅς ἐάν θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦλος. Καὶ 44
γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθεν διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ

¹ εὐώνυμος, of good name, euph. for left. ² βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ³ δέκα, ten, 10. ⁴ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ⁵ προσκαλέω, summon. ⁶ κατακυριεύω, exercise dominion over, lord over. ⁷ κατεξουσιάζω, exercise authority over.

δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον¹ ἀντὶ² πολλῶν.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεριχώ· καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ Ἱεριχώ, καὶ τῶν μαθητῶν 46

αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, υἱὸς Τιμαίου³ Βαρτίμαιος⁴ ὁ τυφλὸς ἐκάθητο παρὰ

τὴν ὁδὸν προσαιτῶν.⁵ Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖός⁶ ἐστίν, ἤρξατο 47

κράζειν καὶ λέγειν, Ὁ υἱὸς Δαυὶδ, Ἰησοῦ, ἐλέησόν με. Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ 48

πολλοί, ἵνα σιωπήσῃ·⁷ ὁ δὲ πολλῷ μᾶλλον ἔκραζεν, Υἱὲ Δαυὶδ, ἐλέησόν⁸ με. 49

Καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι· καὶ φωνοῦσιν τὸν τυφλόν,

λέγοντες αὐτῷ, Θάρσει·⁹ ἔγεραι, φωνεῖ σε. Ὁ δὲ ἀποβαλὼν¹⁰ τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ 50

ἀναστὰς ἦλθεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Τί 51

θέλεις ποιήσω σοί; Ὁ δὲ τυφλὸς εἶπεν αὐτῷ, Ῥαββουνί,¹¹ ἵνα ἀναβλέψω.¹² Ὁ δὲ 52

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ὑπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέν σε. Καὶ εὐθέως ἀνέβλεψεν,¹²

καὶ ἠκολούθει τῷ Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

¹λύτρον, ου, τό, price of release, ransom. ²ἀντί, instead of, in place of. ³Τιμαῖος, ου, ὁ, Timaeus. ⁴Βαρτιμαῖος, ου, ὁ, Bartimaeus. ⁵προσαιτέω, beg. ⁶Ναζωραῖος, ου, ὁ, Nazarene, inhabitant of Nazareth. ⁷σιωπάω, be silent, keep silence. ⁸ἐλέεω, have mercy, pity. ⁹θαρσέω, of good courage, of good cheer. ¹⁰ἀποβάλλω, throw away, cast aside. ¹¹ῥαββουνί, Rabboni, my master. ¹²ἀναβλέπω, look up, receive sight.

Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ, εἰς Βηθσφαγή¹ καὶ Βηθανίαν,² πρὸς τὸ ὄρος **11**
τῶν Ἐλαιῶν,³ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε **2**
εἰς τὴν κώμην⁴ τὴν κατέναντι⁵ ὑμῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι⁶ εἰς αὐτὴν
εὐρήσετε πῶλον⁷ δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώπων κεκάθικεν· λύσαντες
αὐτὸν ἀγάγετε. Καὶ ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε ὅτι Ὁ κύριος **3**
αὐτοῦ χρειαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστέλλει ὧδε. Ἀπῆλθον δὲ καὶ εὔρον **4**
πῶλον⁷ δεδεμένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφοδου,⁸ καὶ λύουσιν αὐτόν. **5**
Καὶ τινες τῶν ἐκεῖ ἐστηκότων ἔλεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον;⁷ **6**
Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο⁹ ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆκαν αὐτούς. Καὶ **7**
ἤγαγον τὸν πῶλον⁷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ ἐπέβαλον¹⁰ αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν,
καὶ ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἔστρωσαν¹¹ εἰς τὴν ὁδόν· **8**
ἄλλοι δὲ στοιβάδας¹² ἔκοπτον¹³ ἐκ τῶν δένδρων,¹⁴ καὶ ἐστρώννουν¹¹ εἰς τὴν ὁδόν.
Καὶ οἱ προάγοντες¹⁵ καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες, Ὡσαννά·¹⁶ **9**

¹ Βηθσφαγή, ἡ, Bethphage. ² Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ³ ἐλαία, ας, ἡ, olive tree. ⁴ κώμη, ης, ἡ, village. ⁵ κατέναντι, over against, opposite. ⁶ εἰσπορεύομαι, enter, journey into. ⁷ πῶλος, ου, ὁ, colt, young ass. ⁸ ἀμφοδον, ου, τό, street, quarter. ⁹ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁰ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ¹¹ στρωννύω, spread, furnish. ¹² στοιβάς, αδος, ἡ, bough, branch of a tree. ¹³ κόπτω, strike, smite. ¹⁴ δένδρον, ου, τό, tree. ¹⁵ προάγω, lead forth, go before. ¹⁶ ὡσαννά, hosanna.

εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυρίου. Εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βασιλεία 10

ἐν ὀνόματι κυρίου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δαυίδ. Ὡσαννά¹ ἐν τοῖς ὑψίστοις.²

Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλεψάμενος³ 11

πάντα, ὀψίας⁴ ἤδη οὔσης τῆς ὥρας, ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν⁵ μετὰ τῶν δώδεκα.

Καὶ τῇ ἐπαύριον⁶ ἐξεληθόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας,⁵ ἐπείνασεν.⁷ Καὶ ἰδὼν συκῆν⁸ 12

μακρόθεν,⁹ ἔχουσιν φύλλα,¹⁰ ἦλθεν εἰ ἄρα¹¹ εὐρήσει τι ἐν αὐτῇ· καὶ ἐλθὼν ἐπ’

αὐτήν, οὐδὲν εὔρεν εἰ μὴ φύλλα·¹⁰ οὐ γὰρ ἦν καιρὸς σύκων.¹² Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ 14

Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, Μηκέτι¹³ ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς καρπὸν φάγοι. Καὶ

ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.

¹ Ὡσαννά, hosanna. ² ὑψιστος, highest, most high. ³ περιβλέπομαι, look around, look around on. ⁴ ὀψιος, late. ⁵ Βηθανία, ας, ἡ, Bethany. ⁶ ἐπαύριον, on the morrow, on the next day. ⁷ πεινάω, hunger, am hungry. ⁸ συκῆ, ἡς, ἡ, fig tree. ⁹ μακρόθεν, from afar, afar. ¹⁰ φύλλον, ου, τό, leaf. ¹¹ ἄρα, so? (introduces a question). ¹² σύκων, ου, τό, fig. ¹³ μηκέτι, no longer.

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν ἤρξατο 15

ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦντας¹ καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τραπέζας² τῶν

κολλυβιστῶν,³ καὶ τὰς καθέδρας⁴ τῶν πωλούντων¹ τὰς περιστεράς⁵

κατέστρεψεν·⁶ καὶ οὐκ ἤφιεν ἵνα τις διενέγκῃ⁷ σκεῦος⁸ διὰ τοῦ ἱεροῦ. Καὶ 16

ἐδίδασκεν, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται ὅτι Ὁ οἶκός μου οἶκος προσευχῆς

κληθήσεται πᾶσιν τοῖς ἔθνεσιν; Ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον⁹ ληστῶν.¹⁰

Καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν 18

ἀπολέσωσιν· ἐφοβοῦντο γὰρ αὐτόν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο¹¹ ἐπὶ τῇ

διδασκῇ αὐτοῦ.

Καὶ ὅτε ὀψέ¹² ἐγένετο, ἐξεπορεύετο ἔξω τῆς πόλεως.

19

¹ πωλέω, sell. ² τράπεζα, ης, ἡ, table. ³ κολλυβιστής, οὔ, ὁ, moneychanger, money-changer. ⁴ καθέδρα, ας, ἡ, seat, chair. ⁵ περιστέρα, ᾱς, ἡ, dove. ⁶ καταστρέφω, overturn, destroy. ⁷ διαφέρω, differ, carry through. ⁸ σκεῦος, οὗς, τό, vessel, goods (plural). ⁹ σπήλαιον, ου, τό, cave, den. ¹⁰ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹¹ ἐκπλήσσω, am thunderstruck, astounded. ¹² ὀψέ, long after, late.

Καὶ πρωῒ¹ παραπορευόμενοι,² εἶδον τὴν συκῇν³ ἐξηραμμένην⁴ ἐκ ριζῶν.⁵ Καὶ 20
 ἀναμνησθεῖς⁶ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, ἴδε, ἡ συκῇ³ ἦν κατηράσω⁷
 ἐξήρანται.⁴ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, Ἔχετε πίστιν θεοῦ. Ἀμὴν 22
 γὰρ λέγω ὑμῖν ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ τῷ ὄρει τούτῳ, Ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν
 θάλασσαν, καὶ μὴ διακριθῇ⁸ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει
 γίνεται· ἔσται αὐτῷ ὃ ἂν εἴπῃ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, Πάντα ὅσα ἂν 24
 προσευχόμενοι αἰτῇσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβάνετε, καὶ ἔσται ὑμῖν. Καὶ ὅταν 25
 στήκητε⁹ προσευχόμενοι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος· ἵνα καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ
 ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφῇ ὑμῖν τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν. Εἰ δὲ ὑμεῖς οὐκ ἀφίετε, 26
 οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀφήσει τὰ παραπτώματα¹⁰ ὑμῶν.

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² παραπορεύομαι, go beside, go past. ³ συκῇ, ἦς, ἡ, fig tree. ⁴ ξηραίνω, dry up, parch. ⁵ ρίζα, ἡς, ἡ, root, that which grows from the root. ⁶ ἀναμνησκω, remind, remember. ⁷ καταράομαι, curse. ⁸ διακρίνω, discriminate, judge. ⁹ στήγω, stand, stand fast. ¹⁰ παράπτωμα, τος, τό, trespass, falling away.

Καὶ ἔρχονται πάλιν εἰς Ἱεροσόλυμα· καὶ ἐν τῷ ἱερῷ περιπατοῦντος αὐτοῦ, 27
ἔρχονται πρὸς αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ 28
λέγουσιν αὐτῷ, Ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς; Καὶ τίς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην
ἔδωκεν ἵνα ταῦτα ποιῇς; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἐπερωτήσω 29
ὑμᾶς καὶ ἐγὼ ἕνα λόγον, καὶ ἀποκρίθητέ μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
ταῦτα ποιῶ. Τὸ βάπτισμα¹ Ἰωάννου ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; 30
Ἀποκρίθητέ μοι. Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτούς, λέγοντες, Ἐὰν εἴπωμεν, Ἐξ 31
οὐρανοῦ, ἐρεῖ, Διὰ τί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; Ἀλλ' εἴπωμεν, Ἐξ ἀνθρώπων, 32
ἐφοβοῦντο τὸν λαόν· ἅπαντες γὰρ εἶχον τὸν Ἰωάννην, ὅτι ὄντως² προφήτης ἦν.
Καὶ ἀποκριθέντες λέγουσιν τῷ Ἰησοῦ, Οὐκ οἶδαμεν. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς 33
λέγει αὐτοῖς, Οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

¹ βάπτισμα, τος, τό, baptism, rite or ceremony of baptism. ² ὄντως, really, indeed.

Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν, Ἀμπελῶνα¹ ἐφύτευσεν² ἄνθρωπος, καὶ **12**
 περιέθηκεν³ φραγμόν,⁴ καὶ ὠρυξεν⁵ ὑπολήνιον,⁶ καὶ ὠκοδόμησεν πύργον,⁷ καὶ
 ἐξέδοτο⁸ αὐτὸν γεωργοῖς,⁹ καὶ ἀπεδήμησεν.¹⁰ Καὶ ἀπέστειλεν πρὸς τοὺς **2**
 γεωργοὺς⁹ τῷ καιρῷ δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν⁹ λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ
 ἀμπελῶνος.¹ Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν,¹¹ καὶ ἀπέστειλαν κενόν.¹² Καὶ **3**
 πάλιν ἀπέστειλεν πρὸς αὐτοὺς ἄλλον δοῦλον: κακείνον¹³ λιθοβολήσαντες¹⁴
 ἐκεφαλαίωσαν,¹⁵ καὶ ἀπέστειλαν ἡτιμωμένον.¹⁶ Καὶ πάλιν ἄλλον ἀπέστειλεν: **5**
 κακείνον¹³ ἀπέκτειναν: καὶ πολλοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες,¹¹ τοὺς δὲ
 ἀποκτένοντες. Ἔτι οὖν ἓνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλεν καὶ αὐτὸν **6**
 πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων ὅτι Ἐντραπήσονται¹⁷ τὸν υἱόν μου. Ἐκεῖνοι δὲ οἱ **7**
 γεωργοὶ⁹ εἶπον πρὸς ἑαυτοὺς ὅτι Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος:¹⁸ δεῦτε,¹⁹
 ἀποκτείνωμεν αὐτόν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.²⁰ Καὶ λαβόντες αὐτὸν **8**

¹ ἀμπελῶν, ὄνος, ὁ, vineyard. ² φυτεύω, plant. ³ περιτίθημι, place around, put around. ⁴ φραγμός, οὗ, ὁ, wall, fence. ⁵ ὀρύσσω, dig, dig out. ⁶ ὑπολήνιον, οὗ, τό, wine trough, vat. ⁷ πύργος, οὗ, ὁ, tower, fortified structure. ⁸ ἐκδίδωμι, rent, let out for hire. ⁹ γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ¹⁰ ἀποδημέω, go abroad, go on a journey. ¹¹ δέρω, beat, flay. ¹² κενός, empty, vain. ¹³ κακείνος, and he, and she. ¹⁴ λιθοβολέω, pelt with stones, stone. ¹⁵ κεφαλαίω, wound in the head. ¹⁶ ἀτιμώ, dishonor, treat shamefully. ¹⁷ ἐντρέπω, turn about, reverence. ¹⁸ κληρονόμος, οὗ, ὁ, heir, inheritor. ¹⁹ δεῦτε, come!. ²⁰ κληρονομία, ας, ἡ, inheritance.

ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος.¹ Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ 9
 ἀμπελῶνος; Ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωργούς,² καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα
 ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε, Λίθον δὲ ἀπεδοκίμασαν³ οἱ 10
 οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας:⁴ παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, 11
 καὶ ἔστιν θαυμαστὴ⁵ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν; Καὶ ἐζήτουν αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ 12
 ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον: ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν εἶπεν:
 καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον.

Καὶ ἀποστέλλουσιν πρὸς αὐτόν τινες τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν,⁶ ἵνα 13
 αὐτὸν ἀγρεύσωσιν⁷ λόγῳ. Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, Διδάσκαλε, οἶδαμεν 14
 ὅτι ἀληθὴς⁸ εἶ, καὶ οὐ μέλει⁹ σοι περὶ οὐδενός: οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον
 ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις. Ὡς ἐστιν κῆνσον¹⁰
 Καίσαρι¹¹ δοῦναι, ἢ οὐ; Δώμεν, ἢ μὴ δώμεν; Ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν¹² 15

¹ ἀμπελῶν, ὠνος, ὁ, vineyard. ² γεωργός, οὗ, ὁ, farmer, worker of the soil. ³ ἀποδοκιμάζω, reject, reject after testing. ⁴ γωνία, ας, ἡ, angle, corner. ⁵ θαυμαστός, wonderful, marvelous. ⁶ Ἡρωδιανοί, ὠν, ὁ, Herodian, Herodians. ⁷ ἀγρεύω, trap, catch. ⁸ ἀληθής, true, unconcealed. ⁹ μέλει, it is a care, it concerns. ¹⁰ κῆνσος, ου, ὁ, government tax, poll tax. ¹¹ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ¹² ὑπόκρισις, εως, ἡ, hypocrisy.

εἶπεν αὐτοῖς, Τί με πειράζετε; Φέρετέ μοι δηνάριον,¹ ἵνα ἴδω. Οἱ δὲ ἤνεγκαν. 16

Καὶ λέγει αὐτοῖς, Τίνος ἡ εἰκὼν² αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή;³ Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,

Καίσαρος. Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος 17

Καίσαρι,⁴ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ τῷ θεῷ. Καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ.

Καὶ ἔρχονται Σαδδουκαῖοι⁵ πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνάστασιν μὴ εἶναι: καὶ 18

ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες, Διδάσκαλε, Μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν ὅτι Ἐάν τινος 19

ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ⁶ γυναῖκα, καὶ τέκνα μὴ ᾔφῃ, ἵνα λάβῃ ὁ

ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ⁷ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ.

Ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν: καὶ ὁ πρῶτος ἔλαβεν γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ 20

ᾔφῃκεν σπέρμα: καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτήν, καὶ ἀπέθανεν, καὶ οὐδὲ αὐτὸς 21

ᾔφῃκεν σπέρμα: καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.⁸ Καὶ ἔλαβον αὐτήν οἱ ἑπτὰ, καὶ οὐκ 22

ᾔφῃκαν σπέρμα. Ἐσχάτη πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή. Ἐν τῇ ἀναστάσει, ὅταν 23

¹ δηνάριον, ου, ὁ, denarius. ² εἰκὼν, ὄνος, ἡ, image, likeness. ³ ἐπιγραφή, ἡς, ἡ, inscription, title. ⁴ Καίσαρ, ος, ὁ, Caesar. ⁵ Σαδδουκαῖος, ου, ὁ, Sadducee. ⁶ καταλείπω, leave, leave behind. ⁷ ἐξανίστημι, raise up, rise up. ⁸ ὡσαύτως, likewise.

ἀναστῶσιν, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; Οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν γυναῖκα. Καὶ 24
ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς
γραφάς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; Ὅταν γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε 25
γαμοῦσιν,¹ οὔτε γαμίσκονται,² ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Περὶ 26
δὲ τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ βίβλῳ³ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ
βάτου,⁴ ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ θεός, λέγων, Ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ,
καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; Οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ θεὸς ζώντων: ὑμεῖς οὖν πολὺ 27
πλανᾶσθε.

Καὶ προσελθὼν εἰς τῶν γραμματέων, ἀκούσας αὐτῶν συζητούντων,⁵ εἰδὼς ὅτι 28
καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτόν, Ποία ἐστὶν πρώτη πάντων ἐντολή
; Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι Πρώτη πάντων τῶν ἐντολῶν, Ἄκουε, 29
Ἰσραήλ: κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστίν: καὶ ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 30
σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς

¹ γαμέω, marry. ² γαμίσκω, give in marriage. ³ βίβλος, ου, ή, book, scroll. ⁴ βάτος, ου, ό, bath (a liquid measure). ⁵ συζητέω, discuss, dispute.

διανοίας¹ σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος² σου. Αὕτη πρώτη ἐντολή. Καὶ δευτέρα 31
 ὁμοία αὕτη, Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον³ σου ὡς σεαυτόν. Μείζων τούτων ἄλλη
 ἐντολή οὐκ ἔστιν. Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεὺς, Καλῶς, διδάσκαλε, ἐπ' 32
 ἀληθείας εἶπας ὅτι εἷς ἐστιν, καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ: καὶ τὸ ἀγαπᾶν 33
 αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέσεως,⁴ καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς,
 καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,² καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον³ ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστιν
 πάντων τῶν ὀλοκαυτωμάτων⁵ καὶ θυσιῶν.⁶ Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι 34
 νουνεχῶς⁷ ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν⁸ εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ.
 Καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα⁹ αὐτὸν ἐπερωτῆσαι.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς ἔλεγεν, διδάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, Πῶς λέγουσιν οἱ 35
 γραμματεῖς ὅτι ὁ χριστὸς υἱὸς ἐστιν Δαυὶδ; Αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ εἶπεν ἐν 36
 πνεύματι ἁγίῳ, Λέγει ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ

¹ διάνοια, ας, ἡ, mind, understanding. ² ἰσχύς, ὕος, ἡ, strength, power. ³ πλησίον, near, neighbor (as a noun). ⁴ σύνεσις, εως, ἡ, understanding, insight. ⁵ ὀλοκαύτωμα, τος, τό, whole burnt offering. ⁶ θυσία, ας, ἡ, sacrifice. ⁷ νουνεχῶς, wisely, thoughtfully. ⁸ μακρὰν, far away. ⁹ τολμάω, dare, endure.

τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον¹ τῶν ποδῶν σου. Αὐτὸς οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν 37

κύριον· καὶ πόθεν² υἱὸς αὐτοῦ ἐστίν; Καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.³

Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέπετε ἀπὸ τῶν γραμματέων, τῶν 38

θελόντων ἐν στολαῖς⁴ περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμούς⁵ ἐν ταῖς ἀγοραῖς,⁶ καὶ 39

πρωτοκαθεδρίας⁷ ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας⁸ ἐν τοῖς δείπνοις·⁹ οἱ 40

κατεσθίοντες¹⁰ τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν,¹¹ καὶ προφάσει¹² μακρὰ¹³ προσευχόμενοι:

οὕτοι λήψονται περισσότερον¹⁴ κρίμα.¹⁵

Καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι¹⁶ τοῦ γαζοφυλακίου¹⁷ ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος 41

βάλλει χαλκὸν¹⁸ εἰς τὸ γαζοφυλάκιον·¹⁷ καὶ πολλοὶ πλούσιοι¹⁹ ἔβαλλον πολλά. 42

Καὶ ἔλθοῦσα μία χήρα¹¹ πτωχὴ ἔβαλεν λεπτὰ²⁰ δύο, ὃ ἐστὶν κοδράντης.²¹ Καὶ 43

προσκαλεσάμενος²² τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ

¹ ὑποπόδιον, ου, τό, footstool. ² πόθεν, from where? whence. ³ ἡδέως, sweetly, gladly. ⁴ στολή, ἡς, ἡ, equipment, apparel. ⁵ ἀσπασμός, οὔ, ὁ, greeting, salutation. ⁶ ἀγορά, ἄς, ἡ, marketplace, place of assembly. ⁷ πρωτοκαθεδρία, ἄς, ἡ, chief seat, seat of honor. ⁸ πρωτοκλισία, ἄς, ἡ, chief place. ⁹ δεῖπνον, ου, τό, supper, dinner. ¹⁰ κατεσθίω, eat up, devour. ¹¹ χήρα, ἄς, ἡ, widow. ¹² πρόφασις, εως, ἡ, pretense, pretext. ¹³ μακρός, long, far distant. ¹⁴ περισσός, excessive, abundant. ¹⁵ κρίμα, ος, τό, judgment, verdict. ¹⁶ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁷ γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ¹⁸ χαλκός, οὔ, ὁ, money, copper or bronze. ¹⁹ πλούσιος, rich. ²⁰ λεπτόν, τό, small coin, small piece of money. ²¹ κοδράντης, ου, ὁ, quadrans (penny). ²² προσκαλέω, summon.

χήρα¹ αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων βέβληκεν τῶν βαλλόντων εἰς τὸ
 γαζοφυλάκιον·² πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· αὕτη δὲ ἐκ 44
 τῆς ὑστερήσεως³ αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον⁴ αὐτῆς.

Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, **13**

Διδάσκαλε, ἴδε, ποταποὶ⁵ λίθοι καὶ ποταπαὶ⁵ οἰκοδομαί.⁶ Καὶ ὁ Ἰησοῦς 2
 ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Βλέπεις ταύτας τὰς μεγάλας οἰκοδομάς;⁶ Οὐ μὴ ἀφεθῇ
 λίθος ἐπὶ λίθῳ, ὃς οὐ μὴ καταλυθῇ.⁷

Καὶ καθημένου αὐτοῦ εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν⁸ κατέναντι⁹ τοῦ ἱεροῦ, ἐπηρώτων 3

αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Ἀνδρέας,¹⁰ Εἰπὲ ἡμῖν, 4
 πότε ταῦτα ἔσται; Καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ πάντα ταῦτα συντελεῖσθαι;¹¹ 5
 Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἤρξατο λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ. 6

¹ χήρα, ας, ἡ, widow. ² γαζοφυλάκιον, ου, τό, treasury. ³ ὑστέρησις, εως, ἡ, need, want. ⁴ βίος, ου, ὁ, life, manner of life. ⁵ ποταπός, what kind of? what type of? ⁶ οἰκοδομή, ἡς, ἡ, building, edification. ⁷ καταλύω, destroy, lodge. ⁸ ἐλαιία, ας, ἡ, olive tree. ⁹ κατέναντι, over against, opposite. ¹⁰ Ἀνδρέας, ου, ὁ, Andrew. ¹¹ συντελέω, complete, accomplish.

Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι Ἐγὼ εἰμι· καὶ
πολλοὺς πλανήσουσιν. Ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους¹ καὶ ἀκοὰς² πολέμων,¹ μὴ ⁷
θροεῖσθε:³ δεῖ γὰρ γενέσθαι, ἀλλ' οὐπω⁴ τὸ τέλος. Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ⁸
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ⁵ κατὰ τόπους, καὶ
ἔσονται λιμοὶ⁶ καὶ ταραχαί:⁷ ἀρχαὶ ὠδίνων⁸ ταῦτα.

Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτοὺς· παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια,⁹ καὶ εἰς ⁹
συναγωγὰς δαρήσεσθε,¹⁰ καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων¹¹ καὶ βασιλέων σταθήσεσθε ἕνεκεν¹²
ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον¹³ αὐτοῖς. Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον κηρυχθῆναι τὸ ¹⁰
εὐαγγέλιον. Ὅταν δὲ ἀγάγωσιν ὑμᾶς παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε¹⁴ τί ¹¹
λαλήσητε, μηδὲ μελετᾶτε:¹⁵ ἀλλ' ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, τοῦτο
λαλεῖτε· οὐ γὰρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. Παραδώσει ¹²
δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον· καὶ ἐπαναστήσονται¹⁶

¹ πόλεμος, ου, ό, war, battle. ² ἀκοή, ἤς, ή, hearing, report. ³ θροέω, disturb, agitate. ⁴ οὐπω, not yet. ⁵ σεισμός, οὐ, ό, earthquake, storm. ⁶ λιμός, οὐ, ό, hunger, famine. ⁷ ταραχή, ή, disturbance, tumult. ⁸ ὠδίν, ἴνος, ή, birth pang, agony. ⁹ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁰ δέρω, beat, flay. ¹¹ ἡγεμών, όνος, ό, governor, leader. ¹² ἕνεκεν, for the sake of, on account of. ¹³ μαρτύριον, ου, τό, testimony, witness. ¹⁴ προμεριμνάω, be anxious beforehand. ¹⁵ μελετάω, take care, take pains with. ¹⁶ ἐπανάστημι, rise up against.

τέκνα ἐπὶ γονεῖς,¹ καὶ θανατώσουσιν² αὐτούς. Καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ 13

πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας³ εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται.

Ὅταν δὲ ἴδητε τὸ βδέλυγμα⁴ τῆς ἐρημώσεως,⁵ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιήλ τοῦ 14

προφήτου, ἐστὼς ὅπου οὐ δεῖ – ὁ ἀναγινώσκων νοεῖτω⁶ – τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ

φευγέτωσαν⁷ εἰς τὰ ὄρη· ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος⁸ μὴ καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, 15

μηδὲ εἰσελθέτω ἄραι τι ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὦν μὴ 16

ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἄραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. Οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ⁹ 17

ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις¹⁰ ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. Προσεύχεσθε δὲ ἵνα 18

μὴ γένηται ἡ φυγὴ¹¹ ὑμῶν χειμῶνος.¹² Ἔσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλίψις, 19

οἷα¹³ οὐ γέγονεν τοιαύτη ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως¹⁴ ἣς ἔκτισεν¹⁵ ὁ θεὸς ἕως τοῦ νῦν,

καὶ οὐ μὴ γένηται. Καὶ εἰ μὴ κύριος ἐκολόβωσεν¹⁶ τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη 20

πᾶσα σὰρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,¹⁷ οὓς ἐξελέξατο,¹⁸ ἐκολόβωσεν¹⁶ τὰς

¹γονεὺς, ἕως, ὁ, parent. ²θανατόω, put to death, subdue. ³ὑπομένω, tarry, endure. ⁴βδέλυγμα, τος, τό, detestable thing, abomination. ⁵ἐρήμωσις, εως, ἡ, desolation, devastation. ⁶νοέω, understand, consider. ⁷φεύγω, flee, escape. ⁸δῶμα, τος, τό, house, housetop. ⁹γαστήρ, τρος, ἡ, belly, womb. ¹⁰θηλάζω, suckle, nurse. ¹¹φυγή, ἡς, ἡ, flight. ¹²χειμῶν, ὠνος, ὁ, winter, storm. ¹³οἷος, such as, of what kind. ¹⁴κτίσις, εως, ἡ, creation, creature. ¹⁵κτίζω, create, form. ¹⁶κολοβόω, curtail, shorten. ¹⁷ἐκλεκτός, chosen, elect. ¹⁸ἐκλέγομαι, choose, elect.

ἡμέρας. Τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ, Ἰδοὺ, ὧδε ὁ χριστός, ἢ Ἰδοὺ, ἐκεῖ, μὴ πιστεύετε. 21

Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι¹ καὶ ψευδοπροφῆται,² καὶ δώσουσιν σημεῖα 22

καὶ τέρατα,³ πρὸς τὸ ἀποπλανᾶν,⁴ εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.⁵ Ὑμεῖς δὲ 23

βλέπετε: ἰδοὺ, προεῖρηκα⁶ ὑμῖν πάντα.

Ἀλλ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις, μετὰ τὴν θλίψιν ἐκείνην, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται,⁷ 24

καὶ ἡ σελήνη⁸ οὐ δώσει τὸ φέγγος⁹ αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες¹⁰ τοῦ οὐρανοῦ ἔσονται 25

ἐκπίπτοντες,¹¹ καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται.¹² Καὶ τότε 26

ᾗσονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις¹³ μετὰ δυνάμεως

πολλῆς καὶ δόξης. Καὶ τότε ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει¹⁴ 27

τοὺς ἐκλεκτούς⁵ αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου¹⁵ γῆς ἕως ἄκρου¹⁵

οὐρανοῦ.

¹ ψευδόχριστος, ου, ό, false Christ or Messiah, false Christ. ² ψευδοπροφήτης, ου, ό, false prophet. ³ τέρας, ατος, τό, wonder, portent. ⁴ ἀποπλανᾶω, mislead, cause to wander astray. ⁵ ἐκλεκτός, chosen, elect. ⁶ προλέγω, say beforehand, forewarn. ⁷ σκοτίζω, darken. ⁸ σελήνη, ης, ή, moon. ⁹ φέγγος, ους, τό, light, brightness. ¹⁰ ἀστήρ, ος, ό, star. ¹¹ ἐκπίπτω, fall away, fall out. ¹² σαλεύω, shake, excite. ¹³ νεφέλη, ης, ή, cloud. ¹⁴ ἐπισυνάγω, gather, gather together. ¹⁵ ἄκρον, ου, τό, high point, boundary.

Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς¹ μάθετε² τὴν παραβολήν: ὅταν αὐτῆς ἤδη ὁ κλάδος³ ἀπαλὸς⁴ 28
γέννηται, καὶ ἐκφύῃ⁵ τὰ φύλλα,⁶ γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος⁷ ἐστίν: οὕτως καὶ 29
ὁμοίως, ὅταν ταῦτα ἴδῃτε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς ἐστὶν ἐπὶ θύραις. Ἄμην 30
λέγω ὑμῖν ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ⁸ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρι⁹ οὗ πάντα ταῦτα γέννηται. Ὁ 31
οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσεται,⁸ οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.⁸ Περὶ δὲ 32
τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἢ ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ
υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε¹⁰ καὶ προσεύχεσθε: οὐκ οἶδατε γὰρ 33
πότε¹¹ ὁ καιρὸς ἐστίν. Ὡς ἄνθρωπος ἀπόδημος¹² ἀφίει τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ 34
δοὺς τοῖς δούλοις αὐτοῦ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ἐκάστω τὸ ἔργον αὐτοῦ, καὶ τῷ
θυρωρῷ¹³ ἐνετείλατο¹⁴ ἵνα γρηγορή. ¹⁵ Γρηγορεῖτε¹⁵ οὖν: οὐκ οἶδατε γὰρ πότε ὁ 35
κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεται, ὁψέ,¹⁶ ἢ μεσονυκτίου,¹⁷ ἢ ἀλεκτοροφωνίας,¹⁸ ἢ πρωΐ:¹⁹
μὴ ἐλθὼν ἐξαίφνης²⁰ εὕρῃ ὑμᾶς καθεύδοντας.²¹ Ἄ δὲ ὑμῖν λέγω πᾶσιν λέγω, 36

¹ συκῆ, ἦς, ἡ, fig tree. ² μαθάνω, learn, ascertain. ³ κλάδος, ου, ὁ, branch (of a tree), branch. ⁴ ἀπαλός, tender. ⁵ ἐκφύω, put forth, cause to sprout. ⁶ φύλλον, ου, τό, leaf. ⁷ θέρος, ους, τό, summer. ⁸ παρέρχομαι, pass by, go by. ⁹ μέχρι, until, as far as (gen). ¹⁰ ἀγρυπνέω, sleepless, watchful. ¹¹ πότε, when? at what time? ¹² ἀπόδημος, away on a journey, away from home. ¹³ θυρωρός, ου, ὁ, doorkeeper, gatekeeper. ¹⁴ ἐντέλλομαι, command, give orders. ¹⁵ γρηγορέω, watch, keep watch. ¹⁶ ὁψέ, long after, late. ¹⁷ μεσονύκτιον, ου, τό, midnight. ¹⁸ ἀλεκτοροφωνία, ας, ἡ, crowing of a rooster, cockcrow. ¹⁹ πρωΐ, early in the morning, at dawn. ²⁰ ἐξαίφνης, suddenly, unexpectedly. ²¹ καθεύδω, sleep.

Γρηγορεῖτε.¹

Ἦν δὲ τὸ Πάσχα² καὶ τὰ ἄζυμα³ μετὰ δύο ἡμέρας· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ **14**

γραμματεῖς πῶς αὐτὸν ἐν δόλῳ⁴ κρατήσαντες ἀποκτείνωσιν. Ἔλεγον δέ, Μὴ **2**

ἐν τῇ ἑορτῇ,⁵ μήποτε⁶ θόρυβος⁷ ἔσται τοῦ λαοῦ.

Καὶ ὄντος αὐτοῦ ἐν Βηθανίᾳ,⁸ ἐν τῇ οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ,⁹ κατακειμένου¹⁰ **3**

αὐτοῦ, ἦλθεν γυνὴ ἔχουσα ἀλάβαστρον¹¹ μύρου¹² νάρδου¹³ πιστικῆς¹⁴

πολυτελοῦς·¹⁵ καὶ συντρίψασα¹⁶ τὸ ἀλάβαστρον,¹¹ κατέχεεν¹⁷ αὐτοῦ κατὰ τῆς

κεφαλῆς. Ἦσαν δέ τινες ἀγανακτοῦντες¹⁸ πρὸς ἑαυτούς, καὶ λέγοντες, Εἰς τί ἡ **4**

ἀπώλεια¹⁹ αὕτη τοῦ μύρου¹² γέγονεν; Ἡδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι²⁰ ἐπάνω²¹ **5**

τριακοσίων²² δηναρίων,²³ καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς. Καὶ ἐνεβριμῶντο²⁴ αὐτῇ. Ὁ **6**

δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἄφετε αὐτήν· τί αὐτῇ κόπους²⁵ παρέχετε;²⁶ Καλὸν ἔργον

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² πάσχα, τό, passover, passover feast. ³ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ⁴ δόλος, ου, ό, guile, deceit. ⁵ ἑορτή, ἡς, ή, feast, festival. ⁶ μήποτε, never, lest perchance. ⁷ θόρυβος, ου, ό, uproar, riot. ⁸ Βηθανία, ας, ή, Bethany. ⁹ λεπρός, ου, ό, scaly, leprous. ¹⁰ κατάκειμαι, lie down, lie sick. ¹¹ ἀλάβαστρον, ου, τό, alabaster jar. ¹² μύρον, ου, τό, ointment, perfume. ¹³ νάρδος, ου, ή, spikenard, oil of nard. ¹⁴ πιστικός, genuine, pure. ¹⁵ πολυτελής, very costly, precious. ¹⁶ συντρίβω, break in pieces, crush. ¹⁷ καταχέω, pour out, down. ¹⁸ ἀγανακτέω, be indignant, am angry. ¹⁹ ἀπώλεια, ας, ή, destruction, ruin. ²⁰ πιπράσκω, sell. ²¹ ἐπάνω, above, over (gen). ²² τριακόσιοι, three hundred, 300. ²³ δηνάριον, ου, ό, denarius. ²⁴ ἐμβριμάομαι, be moved with anger, admonish sternly. ²⁵ κόπος, ου, ό, labor, trouble. ²⁶ παρέχω, offer, afford.

εἰργάσατο ἐν ἐμοί. Πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε μεθ' ἐαυτῶν, καὶ ὅταν 7
 θέλητε δύνασθε αὐτοὺς εὖ¹ ποιῆσαι: ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. Ὁ ἔσχεν αὕτη 8
 ἐποίησεν: προέλαβεν² μυρίσαι³ μου τὸ σῶμα εἰς τὸν ἐνταφιασμόν.⁴ Ἀμὴν λέγω 9
 ὑμῖν, ὅπου ἐὰν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον, καὶ ὁ
 ἐποίησεν αὕτη λαληθήσεται εἰς μνημόσυνον⁵ αὐτῆς.

Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης,⁶ εἷς τῶν δώδεκα, ἀπῆλθεν πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα 10
 παραδῶ αὐτὸν αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, καὶ ἐπηγγείλαντο⁷ αὐτῷ 11
 ἀργύριον⁸ δοῦναι, καὶ ἐζήτει πῶς εὐκαίρως⁹ αὐτὸν παραδῶ.

Καὶ τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων,¹⁰ ὅτε τὸ Πάσχα¹¹ ἔθουν,¹² λέγουσιν αὐτῷ οἱ 12
 μαθηταὶ αὐτοῦ, Ποῦ θέλεις ἀπελθόντες ἐτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ Πάσχα;¹¹ 13
 Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ὑπάγετε εἰς τὴν

¹ εὖ, well, well done. ² προλαμβάνω, take beforehand, take before. ³ μυρίζω, anoint. ⁴ ἐνταφιασμός, οὐ, ὁ, preparation for burial, burial. ⁵ μνημόσυνον, ου, τό, memory, memorial. ⁶ Ἰσκαριώτης, ου, ὁ, Iscariot, man of Kerioth. ⁷ ἐπαγγέλλομαι, promise, profess. ⁸ ἀργύριον, ου, τό, silver, shekel. ⁹ εὐκαίρως, in season, conveniently. ¹⁰ ἄζυμος, unleavened, paschal feast. ¹¹ πάσχα, τό, passover, passover feast. ¹² θύω, sacrifice, kill.

πόλιν, καὶ ἀπαντήσῃ¹ ὑμῖν ἄνθρωπος κεράμιον² ὕδατος βαστάζων:³
 ἀκολουθήσατε αὐτῷ, καὶ ὅπου ἂν εἰσέλθῃ, εἴπατε τῷ οἰκοδεσπότῃ⁴ ὅτι Ὁ 14
 διδάσκαλος λέγει, Ποῦ ἐστὶν τὸ κατάλυμα,⁵ ὅπου τὸ Πάσχα⁶ μετὰ τῶν
 μαθητῶν μου φάγω; Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγειον⁷ μέγα ἐστρωμένον⁸ ἑτοιμον: 15
 ἐκεῖ ἐτοιμάσατε ἡμῖν. Καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς τὴν πόλιν, 16
 καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡτοίμασαν τὸ Πάσχα.⁶

Καὶ ὀψίας¹⁰ γενομένης ἔρχεται μετὰ τῶν δώδεκα. Καὶ ἀνακειμένων¹¹ αὐτῶν καὶ 17
 ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ
 ἐσθίων μετ' ἐμοῦ. Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι,¹² καὶ λέγειν αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, 19
 Μήτι¹³ ἐγώ; Καὶ ἄλλος, Μήτι¹³ ἐγώ; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Εἷς ἐκ τῶν 20
 δώδεκα, ὁ ἐμβαπτόμενος¹⁴ μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.¹⁵ Ὁ μὲν υἱὸς τοῦ 21
 ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται περὶ αὐτοῦ: οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκεῖνῳ δι'

¹ ἀπαντάω, meet, encounter. ² κεράμιον, ου, τό, earthen vessel, jar. ³ βαστάζω, bear, carry. ⁴ οἰκοδεσπότης, ου, ὁ, householder, head of a household. ⁵ κατάλυμα, τος, τό, lodging place, inn. ⁶ πάσχα, τό, passover, passover feast. ⁷ ἀνώγειον, ου, τό, upper room. ⁸ στρωννύω, spread, furnish. ⁹ ἑτοιμος, ready, prepared. ¹⁰ ὀψιος, late. ¹¹ ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹² λυπέω, grieve, pain. ¹³ μήτι, interrogative particle expecting a negative answer. ¹⁴ ἐμβαπτω, dip, dip into. ¹⁵ τρύβλιον, ου, τό, bowl, dish.

οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδεται: καλὸν ἦν αὐτῷ εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ
ἄνθρωπος ἐκεῖνος.

Καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, εὐλογήσας ἔκλασεν¹ καὶ ἔδωκεν 22

αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, Λάβετε, φάγετε: τοῦτό ἐστιν τὸ σῶμά μου. Καὶ λαβὼν τὸ 23

ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ ἔπιον ἐξ αὐτοῦ πάντες. Καὶ εἶπεν 24

αὐτοῖς, Τοῦτό ἐστιν τὸ αἷμά μου, τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν

ἐκχυνόμενον.² Ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι οὐκέτι οὐ μὴ πίνω ἐκ τοῦ γενήματος³ τῆς 25

ἀμπέλου,⁴ ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ

θεοῦ.

Καὶ ὑμνήσαντες⁵ ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν Ἑλαιῶν.⁶ 26

¹κλάω, break. ²ἐκχέω, pour out, shed. ³γέννημα, τος, τό, offspring, child. ⁴ἄμπελος, ου, ή, vine. ⁵ὑμνέω, sing to, praise. ⁶ἐλαία, ας, ή, olive tree.

Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι Πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ 27
ταύτῃ· ὅτι γέγραπται, Πατάξω¹ τὸν ποιμένα,² καὶ διασκορπισθήσεται³ τὰ
πρόβατα. Ἀλλὰ μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω⁴ ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ὁ δὲ 28
Πέτρος ἔφη αὐτῷ, Καὶ εἰ πάντες σκανδαλισθήσονται,⁵ ἀλλ' οὐκ ἐγώ. Καὶ λέγει 30
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν λέγω σοι ὅτι σὺ σήμερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν⁶ ἢ δις⁷
ἀλέκτορα⁸ φωνῆσαι, τρίς⁹ ἀπαρνήσῃ¹⁰ με. Ὁ δὲ ἐκπερισσοῦ ἔλεγεν μᾶλλον, 31
Ἐάν με δέῃ συναποθανεῖν¹¹ σοι, οὐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι.¹⁰ Ὡσαύτως¹² δὲ καὶ
πάντες ἔλεγον.

Καὶ ἔρχονται εἰς χωρίον¹³ οὗ τὸ ὄνομα Γεθσημανῆ,¹⁴ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς 32
αὐτοῦ, Καθίσατε ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. Καὶ παραλαμβάνει τὸν Πέτρον καὶ 33
Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην μεθ' αὐτοῦ, καὶ ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι¹⁵ καὶ ἀδημονεῖν.¹⁶
Καὶ λέγει αὐτοῖς, Περίλυπός¹⁷ ἐστὶν ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου· μείνατε ὧδε καὶ 34

¹ πατάσσω, strike, smite. ² ποιμὴν, ἐνος, ὁ, shepherd. ³ διασκορπίζω, scatter, separate. ⁴ προάγω, lead forth, go before. ⁵ σκανδαλίζω, cause to stumble. ⁶ πρὶν, before, formerly. ⁷ δις, twice. ⁸ ἀλέκτωρ, ὄρος, ὁ, rooster, cock. ⁹ τρίς, thrice, three times. ¹⁰ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ¹¹ συναποθνήσκω, die with, die together with. ¹² ὡσαύτως, likewise. ¹³ χωρίον, οὐ, τό, place, field. ¹⁴ Γεθσημανῆ, ἡ, Gethsemane. ¹⁵ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ¹⁶ ἀδημονέω, distressed, troubled. ¹⁷ περίλυπος, very sad, very sorrowful.

γρηγορεῖτε.¹ Καὶ προσελθὼν μικρόν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ προσηύχετο ἵνα, εἰ 35
δυνατόν ἐστιν, παρέλθῃ² ἀπ' αὐτοῦ ἡ ὥρα. Καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ, ὁ πατήρ, πάντα 36
δυνατά σοι. Παρένεγκε³ τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ τοῦτο: ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω,
ἀλλὰ τί σύ. Καὶ ἔρχεται καὶ εὐρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας,⁴ καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ, 37
Σίμων, καθεύδεις;⁴ Οὐκ ἴσχυσας⁵ μίαν ὥραν γρηγορῆσαι;¹ Γρηγορεῖτε¹ καὶ 38
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν.⁶ Τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον,⁷ ἡ δὲ
σὰρξ ἀσθενής.⁸ Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπὼν. Καὶ 39
ὑποστρέψας εὔρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας:⁴ ἦσαν γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
βεβαρημένοι,⁹ καὶ οὐκ ᾔδεισαν τί αὐτῷ ἀποκριθῶσιν. Καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον, 41
καὶ λέγει αὐτοῖς, Καθεύδετε⁴ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε.¹⁰ Ἀπέχει:¹¹ ἦλθεν ἡ ὥρα.
Ἴδού, παραδίδοται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν. 42
Ἐγείρεσθε, ἄγωμεν. Ἴδού, ὁ παραδιδούς με ἤγγικεν.

¹ γρηγορέω, watch, keep watch. ² παρέρχομαι, pass by, go by. ³ παραφέρω, carry away, remove. ⁴ καθεύδω, sleep. ⁵ ἰσχύω, be strong, able. ⁶ πειρασμός, οὐ, ὁ, temptation, trial. ⁷ πρόθυμος, willing, ready. ⁸ ἀσθενής, weak, infirm. ⁹ βαρέω, burden, weigh down. ¹⁰ ἀναπαύω, refresh, take rest. ¹¹ ἀπέχει, received, obtain.

Καὶ εὐθέως, ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, παραγίνεται Ἰούδας, εἷς ὃν τῶν δώδεκα, καὶ 43
μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων,² παρὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ
τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσβυτέρων. Δεδώκει δὲ ὁ παραδιδούς αὐτὸν 44
σύσσημον³ αὐτοῖς, λέγων, Ὃν ἂν φιλήσω,⁴ αὐτός ἐστιν: κρατήσατε αὐτόν, καὶ
ἀπαγάγετε⁵ ἀσφαλῶς.⁶ Καὶ ἔλθων, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει αὐτῷ, Ῥαββί, 45
ῤαββί: καὶ κατεφίλησεν⁷ αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον⁸ ἐπ' αὐτόν τὰς χεῖρας αὐτῶν, 46
καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. Εἷς δὲ τις τῶν παρεστηκότων σπασάμενος⁹ τὴν 47
μάχαιραν¹ ἔπαισεν¹⁰ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφείλεν¹¹ αὐτοῦ τὸ ὠτίον.¹² 48
Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Ὡς ἐπὶ ληστήν¹³ ἐξήλθετε μετὰ
μαχαιρῶν¹ καὶ ξύλων² συλλαβεῖν¹⁴ με; Καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ 49
διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με: ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. Καὶ 50
ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον.¹⁵

¹ μάχαιρα, ης, ἡ, sword. ² ξύλον, ου, τό, wood, tree. ³ σύσσημον, ου, ἡ, signal, sign. ⁴ φιλέω, love, kiss. ⁵ ἀπάγω, lead away, lead. ⁶ ἀσφαλῶς, safely, securely. ⁷ καταφιλέω, kiss fervently, kiss affectionately. ⁸ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon. ⁹ σπάω, draw (as a sword). ¹⁰ παίω, strike, hit. ¹¹ ἀφαιρέω, take away, smite off. ¹² ὠτίον, ου, τό, ear. ¹³ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ¹⁴ συλλαμβάνω, take, conceive. ¹⁵ φεύγω, flee, escape.

Καὶ εἷς τις νεανίσκος¹ ἠκολούθησεν αὐτῷ, περιβεβλημένος² σινδόνα³ ἐπὶ γυμνοῦ.⁴ 51

Καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι·¹ ὁ δὲ καταλιπὼν⁵ τὴν σινδόνα³ γυμνός⁴ 52
ἔφυγεν⁶ ἀπ' αὐτῶν.

Καὶ ἀπήγαγον⁷ τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρχιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ 53

ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι καὶ οἱ γραμματεῖς. Καὶ ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν⁸ 54

ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως ἔσω⁹ εἰς τὴν αὐλὴν¹⁰ τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἦν

συγκαθήμενος¹¹ μετὰ τῶν ὑπηρετῶν,¹² καὶ θερμαινόμενος¹³ πρὸς τὸ φῶς. Οἱ δὲ 55

ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον¹⁴ ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ

θανατῶσαι¹⁵ αὐτόν, καὶ οὐχ εὑρίσκον. Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν¹⁶ κατ' 56

αὐτοῦ, καὶ ἴσαι¹⁷ αἱ μαρτυρίαι οὐκ ἦσαν. Καί τινες ἀναστάντες 57

ἐψευδομαρτύρουν¹⁶ κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι Ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτοῦ λέγοντος 58

ὅτι Ἐγὼ καταλύσω¹⁸ τὸν ναὸν τούτον τὸν χειροποίητον,¹⁹ καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν

¹ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ² περιβάλλω, put around, clothe. ³ σινδών, ὄνος, ἡ, fine cloth, linen cloth. ⁴ γυμνός, naked, wearing only under-garments. ⁵ καταλείπω, leave, leave behind. ⁶ φεύγω, flee, escape. ⁷ ἀπάγω, lead away, lead. ⁸ μακρόθεν, from afar, afar. ⁹ ἔσω, within, inside. ¹⁰ αὐλή, ἡς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ¹¹ συγκαθήμεαι, sit with. ¹² ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹³ θερμαίνω, warm. ¹⁴ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ¹⁵ θανατῶ, put to death, subdue. ¹⁶ ψευδομαρτυρέω, bear false witness, testify falsely. ¹⁷ ἴσος, equal, identical. ¹⁸ καταλύω, destroy, lodge. ¹⁹ χειροποίητος, made by hand, done or made with hands.

ἄλλον ἀχειροποίητον¹ οἰκοδομήσω. Καὶ οὐδὲ οὕτως² ἴση³ ἦν ἡ μαρτυρία αὐτῶν. 59
 Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς μέσον ἐπηρώτησεν τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ 60
 ἀποκρίνη οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;⁴ Ὁ δὲ ἐσιώπα,⁵ καὶ οὐδὲν 61
 ἀπεκρίνατο. Πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτόν, καὶ λέγει αὐτῷ, Σὺ εἶ ὁ 62
 χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ;⁶ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγώ εἰμι. Καὶ ὄψεσθε τὸν 63
 υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν καθήμενον τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ
 τῶν νεφελῶν⁷ τοῦ οὐρανοῦ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας⁸ τοὺς χιτῶνας⁹ αὐτοῦ 64
 λέγει, Τί ἔτι χρεῖαν ἔχομεν μαρτύρων; Ἠκούσατε τῆς βλασφημίας.¹⁰ Τί ὑμῖν 65
 φαίνεται; Οἱ δὲ πάντες κατέκριναν¹¹ αὐτὸν εἶναι ἔνοχον¹² θανάτου. Καὶ ἤρξαντό 66
 τινες ἐμπτύειν¹³ αὐτῷ, καὶ περικαλύπτειν¹⁴ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ
 κολαφίζειν¹⁵ αὐτόν, καὶ λέγειν αὐτῷ, Προφήτευσον.¹⁶ Καὶ οἱ ὑπηρέται¹⁷
 ῥαπίσμασιν¹⁸ αὐτὸν ἔβαλλον.

¹ ἀχειροποίητος, not made with hands, not made by hand. ² οὕτως, thus, so. ³ ἴσος, equal, identical. ⁴ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁵ σιωπάω, be silent, keep silence. ⁶ εὐλογητός, well spoken of, blessed. ⁷ νεφέλη, ης, ἡ, cloud. ⁸ διαρρήσσω, tear asunder. ⁹ χιτῶν, ὠνος, ὁ, tunic, garment. ¹⁰ βλασφημία, ας, ἡ, blasphemy, reproach. ¹¹ κατακρίνω, condemn. ¹² ἔνοχος, involved in, liable. ¹³ ἐμπτύω, spit upon. ¹⁴ περικαλύπτω, cover, conceal. ¹⁵ κολαφίζω, strike with the fist, treat roughly. ¹⁶ προφητεύω, prophesy, foretell. ¹⁷ ὑπηρέτης, ου, ὁ, servant, assistant. ¹⁸ ῥάπισμα, τος, τό, blow, slap in the face.

Καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου ἐν τῇ αὐλῇ¹ κάτω,² ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν³ τοῦ 66
 ἀρχιερέως, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινόμενον,⁴ ἐμβλέψασα⁵ αὐτῷ λέγει, 67
 Καὶ σὺ μετὰ τοῦ Ναζαρηνοῦ⁶ Ἰησοῦ ἦσθα. Ὁ δὲ ἡρνήσατο, λέγων, Οὐκ οἶδα, 68
 οὐδὲ ἐπίσταμαι⁷ τί σὺ λέγεις. Καὶ ἐξηλθεν ἔξω εἰς τὸ προαύλιον:⁸ καὶ ἀλέκτωρ⁹
 ἐφώνησεν. Καὶ ἡ παιδίσκη³ ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν ἤρξατο λέγειν τοῖς 69
 παρεστηκόσιν ὅτι Οὗτος ἐξ αὐτῶν ἐστίν. Ὁ δὲ πάλιν ἡρνεῖτο. Καὶ μετὰ μικρὸν 70
 πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, Ἀληθῶς¹⁰ ἐξ αὐτῶν εἶ: καὶ γὰρ
 Γαλιλαῖος¹¹ εἶ, καὶ ἡ λαλιά¹² σου ὁμοιάζει.¹³ Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν¹⁴ καὶ 71
 ὀμνύναι¹⁵ ὅτι Οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ὃν λέγετε. Καὶ ἐκ δευτέρου 72
 ἀλέκτωρ⁹ ἐφώνησεν. Καὶ ἀνεμνήσθη¹⁶ ὁ Πέτρος τὸ ῥῆμα ὃ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς
 ὅτι Πρὶν¹⁷ ἀλέκτορα⁹ φωνῆσαι δῖς,¹⁸ ἀπαρνήσῃ¹⁹ με τρίς.²⁰ Καὶ ἐπιβαλὼν²¹
 ἔκλαιεν.

¹ αὐλή, ἥς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ² κάτω, down, below. ³ παιδίσκη, ἥς, ἡ, maid, female servant. ⁴ θερμαίνω, warm. ⁵ ἐμβλέπω, look at, look into. ⁶ Ναζαρηνός, οὗ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ⁷ ἐπίσταμαι, understand, know. ⁸ προαύλιον, οὐ, τό, porch, forecourt. ⁹ ἀλέκτωρ, ορος, ὁ, rooster, cock. ¹⁰ ἀληθῶς, truly, really. ¹¹ Γαλιλαῖος, Galilean. ¹² λαλιά, ᾧς, ἡ, speech, way of talking. ¹³ ὁμοιάζω, am like, resemble. ¹⁴ ἀναθεματίζω, curse, put under an oath or curse. ¹⁵ ὀμνύνω, swear, take an oath. ¹⁶ ἀναμνησκω, remind, remember. ¹⁷ πρὶν, before, formerly. ¹⁸ δῖς, twice. ¹⁹ ἀπαρνέομαι, deny, refuse. ²⁰ τρίς, thrice, three times. ²¹ ἐπιβάλλω, lay upon, throw upon.

Καὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ¹ συμβούλιον² ποιήσαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν **15**
 πρεσβυτέρων καὶ γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον,³ δῆσαντες τὸν Ἰησοῦν
 ἀπήνεγκαν⁴ καὶ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ. Καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλάτος, Σὺ **2**
 εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, Σὺ λέγεις. Καὶ **3**
 κατηγοροῦν⁵ αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς πολλά: ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτόν, **4**
 λέγων, Οὐκ ἀποκρίνη οὐδέν; Ἴδε, πόσα⁶ σου καταμαρτυροῦσιν.⁷ Ὁ δὲ Ἰησοῦς **5**
 οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

Κατὰ δὲ ἑορτὴν⁸ ἀπέλυνεν αὐτοῖς ἓνα δέσμιον,⁹ ὃνπερ¹⁰ ἤτοῦντο. Ἦν δὲ ὁ **6**
 λεγόμενος Βαραββᾶς¹¹ μετὰ τῶν συστασιαστῶν¹² δεδεμένος, οἵτινες ἐν τῇ
 στάσει¹³ φόνον¹⁴ πεποιήκεισαν. Καὶ ἀναβοήσας¹⁵ ὁ ὄχλος ἤρξατο αἰτεῖσθαι **8**
 καθὼς αἰ¹⁶ ἐποίει αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Θέλετε **9**
 ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Ἐγίνωσκεν γὰρ ὅτι διὰ φθόνον¹⁷ **10**

¹ πρωῒ, early in the morning, at dawn. ² συμβούλιον, ου, τό, counsel, council. ³ συνέδριον, ου, τό, council, Sanhedrin. ⁴ ἀποφέρω, carry off, bear away. ⁵ κατηγορέω, accuse, charge. ⁶ πόσος, how many? how great? ⁷ καταμαρτυρέω, bear witness against, testify against. ⁸ ἑορτή, ἡς, ἡ, feast, festival. ⁹ δέσμιος, ου, ὁ, prisoner, one bound. ¹⁰ ὅσπερ, very one who. ¹¹ Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ¹² συστασιαστής, ὁ, fellow insurgent. ¹³ στάσις, εως, ἡ, standing, rebellion. ¹⁴ φόνος, ου, ὁ, murder, slaughter. ¹⁵ ἀναβοάω, cry out, shout upwards. ¹⁶ αἰ, always, ever. ¹⁷ φθόνος, ου, ὁ, envy, grudge.

παραδεδώκεισαν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσεισαν¹ τὸν ὄχλον ἵνα 11
 μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν² ἀπολύσῃ αὐτοῖς. Ὁ δὲ Πιλάτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν 12
 αὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν 13
 ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κακὸν 14
 ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως³ ἔκραξαν, Σταύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλάτος 15
 βουλόμενος τῷ ὄχλῳ τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν:² καὶ
 παρέδωκεν τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας⁴ ἵνα σταυρωθῇ.

Οἱ δὲ στρατιῶται⁵ ἀπήγαγον⁶ αὐτὸν ἔσω⁷ τῆς αὐλῆς,⁸ ὃ ἐστὶν πραιτώριον,⁹ καὶ 16
 συγκαλοῦσιν¹⁰ ὅλην τὴν σπεῖραν.¹¹ Καὶ ἐνδύουσιν¹² αὐτὸν πορφύραν,¹³ καὶ 17
 περιτιθέασιν¹⁴ αὐτῷ πλέξαντες¹⁵ ἀκάνθινον¹⁶ στέφανον,¹⁷ καὶ ἤρξαντο 18
 ἀσπάζεσθαι αὐτόν, Χαῖρε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων: καὶ ἔτυπτον¹⁸ αὐτοῦ τὴν 19
 κεφαλὴν καλάμῳ,¹⁹ καὶ ἐνέπτυνον²⁰ αὐτῷ, καὶ τιθέντες τὰ γόνατα²¹ προσεκύνουν

¹ ἀνασειώ, stir up, incite. ² Βαραββᾶς, ᾱ, ὁ, Barabbas. ³ περισσῶς, abundantly, exceedingly. ⁴ φραγελλώω, flog, scourge. ⁵ στρατιώτης, ου, ὁ, soldier. ⁶ ἀπάγω, lead away, lead. ⁷ ἔσω, within, inside. ⁸ αὐλή, ῆς, ἡ, courtyard, enclosed open space. ⁹ πραιτώριον, ου, τό, palace (of the governor). ¹⁰ συγκαλέω, call together. ¹¹ σπεῖρα, ῆς, ἡ, cohort. ¹² ἐνδύω, put on, clothe. ¹³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ¹⁴ περιτίθῃμι, place around, put around. ¹⁵ πλέκω, plait, weave. ¹⁶ ἀκάνθινος, of thorns, thorny. ¹⁷ στέφανος, ου, ὁ, crown, garland. ¹⁸ τύπτω, smite, beat. ¹⁹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ²⁰ ἐμπτύω, spit upon. ²¹ γόνυ, ατος, τό, knee.

αὐτῷ. Καὶ ὅτε ἐνέπαιξαν¹ αὐτῷ, ἐξέδυσαν² αὐτὸν τὴν πορφύραν,³ καὶ ἐνέδυσαν⁴ ²⁰

αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια, καὶ ἐξάγουσιν⁵ αὐτὸν ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν.

Καὶ ἀγγαρεύουσιν⁶ παράγοντά⁷ τινα Σίμωνα Κυρηναῖον,⁸ ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, ²¹

τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου⁹ καὶ Ρούφου,¹⁰ ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν¹¹ αὐτοῦ. Καὶ ²²

φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ¹² τόπον, ὃ ἐστὶν μεθερμηνεύμενον¹³ Κρανίου¹⁴

Τόπος. Καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖν ἐσμυρνισμένον¹⁵ οἶνον· ὃ δὲ οὐκ ἔλαβεν. Καὶ ²³

σταυρώσαντες αὐτόν, διαμερίζονται¹⁶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆρον¹⁷ ἐπ'

αὐτά, τίς τί ἄρῃ. Ἦν δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. Καὶ ἦν ἡ ἐπιγραφὴ ²⁵

τῆς αἰτίας¹⁹ αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,²⁰ Ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. Καὶ σὺν αὐτῷ ²⁷

σταυροῦσιν δύο ληστές,²¹ ἓνα ἐκ δεξιῶν καὶ ἓνα ἐξ ἐωνύμων²² αὐτοῦ. Καὶ ²⁸

ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, Καὶ μετὰ ἀνόμων²³ ἐλογίσθη. Καὶ οἱ ²⁹

¹ ἐμπαίζω, mock. ² ἐκδύω, take off, put off. ³ πορφύρα, ας, ἡ, purple (cloth), purple garment. ⁴ ἐνδύω, put on, clothe. ⁵ ἐξάγω, lead out. ⁶ ἀγγαρεύω, compel, press into service. ⁷ παράγω, pass by, depart. ⁸ Κυρηναῖος, ου, ὁ, Cyrenian, belonging to Cyrene. ⁹ Ἀλέξανδρος, ου, ὁ, Alexander. ¹⁰ Ρούφος, ου, ὁ, Rufus. ¹¹ σταυρός, οὔ, ὁ, cross. ¹² Γολγοθᾶ, ἡ, Golgotha. ¹³ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁴ κρανίον, ου, τό, skull. ¹⁵ σμυρνίζω, mix with myrrh, mingle with myrrh. ¹⁶ διαμερίζω, divide, distribute. ¹⁷ κλῆρος, ου, ὁ, lot, portion. ¹⁸ ἐπιγραφὴ, ἥς, ἡ, inscription, title. ¹⁹ αἰτία, ας, ἡ, cause, reason. ²⁰ ἐπιγράφω, write upon, inscribe. ²¹ ληστής, οὔ, ὁ, robber, brigand. ²² ἐώνυμος, of good name, euph. for left. ²³ ἀνομος, lawless, without law.

παραπορευόμενοι¹ ἐβλασφήμουν αὐτόν, κινούντες² τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ
 λέγοντες, Οὐά,³ ὁ καταλύων⁴ τὸν ναὸν καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον 30
 σεαυτόν, καὶ κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.⁵ Ὅμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες⁶ 31
 πρὸς ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, Ἄλλους ἔσωσεν, ἐαυτὸν οὐ
 δύναται σῶσαι. Ὁ χριστὸς ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ 32
 σταυροῦ,⁵ ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν αὐτῷ. Καὶ οἱ συνεσταυρωμένοι⁷ αὐτῷ
 ὠνείδιζον⁸ αὐτόν.

Γενομένης δὲ ὥρας ἑκτῆς,⁹ σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἐνάτης.¹⁰ 33
 Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ¹⁰ ἐβόησεν¹¹ ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἐλωῖ,¹² Ἐλωῖ,¹²
 λιμὰ¹³ σαβαχθανί;¹⁴ Ὁ ἐστὶν μεθερμηνευόμενον,¹⁵ Ὁ θεός μου, ὁ θεός μου, εἰς
 τί με ἐγκατέλιπες;¹⁶ Καί τινες τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες ἔλεγον, Ἰδοὺ, 35
 Ἥλιαν φωνεῖ. Δραμῶν¹⁷ δὲ εἷς, καὶ γεμίσας¹⁸ σπόγγον¹⁹ ὄξους,²⁰ περιθείς²¹ τε 36

¹ παραπορεύομαι, go beside, go past. ² κινέω, move, stir. ³ οὐά, aha! ah! ⁴ καταλύω, destroy, lodge. ⁵ σταυρός, οὐ, ὁ, cross. ⁶ ἐμπαίζω, mock. ⁷ συσταυρόω, crucify together with. ⁸ ὠνείδιζω, reproach, revile. ⁹ ἑκτος, sixth. ¹⁰ ἐνάτος, ninth. ¹¹ βοάω, cry aloud, shout. ¹² Ἐλωῖ, Eloi, my God. ¹³ λιμὰ, why. ¹⁴ σαβαχθανί, thou hast forsaken me. ¹⁵ μεθερμηνεύω, translate, interpret. ¹⁶ ἐγκαταλείπω, leave behind, forsake. ¹⁷ τρέχω, run, exercise myself. ¹⁸ γεμίζω, fill, load. ¹⁹ σπόγγος, οὐ, ὁ, sponge. ²⁰ ὄξος, οὐς, τό, sour wine, vinegar. ²¹ περιτίθημι, place around, put around.

καλάμῳ,¹ ἐπότιζεν² αὐτόν, λέγων, Ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἡλίας καθελεῖν³
αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφείς φωνὴν μεγάλην ἐξέπνευσεν.⁴ Καὶ τὸ καταπέτασμα⁵ 37
τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη⁶ εἰς δύο ἀπὸ ἄνωθεν⁷ ἕως κάτω.⁸ Ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων⁹ ὁ 39
παρεστηκὼς ἐξ ἐναντίας¹⁰ αὐτοῦ ὅτι οὕτως κράξας ἐξέπνευσεν,⁴ εἶπεν, Ἀληθῶς¹¹
ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς ἦν θεοῦ. Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν¹² 40
θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή,¹³ καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου
τοῦ μικροῦ καὶ Ἰωσὴ¹⁴ μήτηρ, καὶ Σαλώμη,¹⁵ αἱ καί, ὅτε ἦν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, 41
ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ, καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι¹⁶
αὐτῷ εἰς Ἱεροσόλυμα.

Καὶ ἤδη ὀψίας¹⁷ γενομένης, ἐπεὶ¹⁸ ἦν Παρασκευή,¹⁹ ὃ ἐστὶν προσάββατον,²⁰ ἦλθεν 42
Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας,²¹ εὐσχήμων²² βουλευτής,²³ ὃς καὶ αὐτὸς ἦν

¹ κάλαμος, ου, ὁ, reed, reed-pen. ² ποτίζω, give drink to, cause to drink. ³ καθαιρέω, take down, pull down. ⁴ ἐκπνέω, breathe out, expire. ⁵ καταπέτασμα, τος, τό, curtain or veil, veil. ⁶ σχίζω, split, separate. ⁷ ἄνωθεν, from above, again. ⁸ κάτω, down, below. ⁹ κεντυρίων, ωνος, ὁ, centurion. ¹⁰ ἐναντίος, opposite, hostile. ¹¹ ἀληθῶς, truly, really. ¹² μακρόθεν, from afar, afar. ¹³ Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁴ Ἰωσῆς, ἡτος, ὁ, Joses. ¹⁵ Σαλώμη, ης, ἡ, Salome. ¹⁶ συναναβαίνω, come or go up with, go up with. ¹⁷ ὄψιος, late. ¹⁸ ἐπεὶ, when, since. ¹⁹ παρασκευή, ἡς, ἡ, preparation. ²⁰ προσάββατον, ου, τό, day before the Sabbath. ²¹ Ἀριμαθαία, ας, ἡ, Arimathea. ²² εὐσχήμων, honorable. ²³ βουλευτής, οὔ, ὁ, councilor, member of a city council.

προσδεχόμενος¹ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· τολμήσας² εἰσῆλθεν πρὸς Πιλάτον,
καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Πιλάτος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκεν·³ 44
καὶ προσκαλεσάμενος⁴ τὸν κεντυρίωνα,⁵ ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι⁶ ἀπέθανεν.
Καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος,⁵ ἔδωρήσατο⁷ τὸ σῶμα τῷ Ἰωσήφ. Καὶ 45
ἀγοράσας σινδὸνα,⁸ καὶ καθελὼν⁹ αὐτόν, ἐνείλησεν¹⁰ τῇ σινδόνι,⁸ καὶ κατέθηκεν
αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἦν λελατομημένον¹² ἐκ πέτρας·¹³ καὶ προσεκύλισεν¹⁴ λίθον
ἐπὶ τὴν θύραν τοῦ μνημείου. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁵ καὶ Μαρία Ἰωσή¹⁶ 47
ἐθεώρουν ποῦ¹⁷ τίθεται.

Καὶ διαγενομένου¹⁸ τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ¹⁵ καὶ Μαρία Ἰακώβου 16
καὶ Σαλώμη¹⁹ ἡγόρασαν ἀρώματα,²⁰ ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν²¹ αὐτόν. Καὶ λίαν²² 2
πρωτὶ²³ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος²⁴ τοῦ ἡλίου.

¹ προσδέχομαι, receive, wait for. ² τολμάω, dare, endure. ³ θνήσκω, die, am dying. ⁴ προσκαλέω, summon. ⁵ κεντυρίων, ωνος, ό, centurion. ⁶ πάλαι, long ago, of old. ⁷ δωρέομαι, present, bestow. ⁸ σινδὼν, όνος, ή, fine cloth, linen cloth. ⁹ καθαιρέω, take down, pull down. ¹⁰ ἐνειλέω, wrap in, wrap up. ¹¹ κατατίθηναι, lay (down), place. ¹² λατομέω, hew out of a rock, hew stones. ¹³ πέτρα, ας, ή, rock. ¹⁴ προσκυλίω, roll up to, roll to. ¹⁵ Μαγδαληνή, ής, ή, woman of Magdala, Magdalene. ¹⁶ Ἰωσής, ήτος, ό, Joses. ¹⁷ ποῦ, somewhere, about. ¹⁸ διαγίνομαι, go through, pass. ¹⁹ Σαλώμη, ης, ή, Salome. ²⁰ ἄρωμα, τος, τό, spice, perfume. ²¹ ἀλείφω, anoint. ²² λίαν, greatly, very. ²³ πρωτὶ, early in the morning, at dawn. ²⁴ ἀνατέλλω, cause to rise, make to rise.

Καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει¹ ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ 3
μνημείου; Καὶ ἀναβλέψασαι² θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται¹ ὁ λίθος· ἦν γὰρ 4
μέγας σφόδρα.³ Καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον⁴ καθήμενον 5
ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον⁵ στολὴν⁶ λευκὴν⁷· καὶ ἐξεθαμβήθησαν.⁸ Ὁ δὲ 6
λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε⁸· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρηνὸν⁹ τὸν
ἐσταυρωμένον· ἡγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε· ἴδε, ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν. Ἄλλ’ 7
ὑπάγετε, εἶπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ καὶ τῷ Πέτρῳ ὅτι Προάγει¹⁰ ὑμᾶς εἰς τὴν
Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. Καὶ ἐξελθοῦσαι ἔφυγον¹¹ ἀπὸ 8
τοῦ μνημείου· εἶχεν δὲ αὐτὰς τρόμος¹² καὶ ἔκστασις¹³· καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον,
ἐφοβοῦντο γάρ.

¹ ἀποκυλίω, roll away. ² ἀναβλέπω, look up, receive sight. ³ σφόδρα, exceedingly, greatly. ⁴ νεανίσκος, ου, ὁ, youth, young man. ⁵ περιβάλλω, put around, clothe. ⁶ στολή, ἥς, ἡ, equipment, apparel. ⁷ λευκός, white, bright. ⁸ ἐκθαμβέομαι, amaze, be amazed. ⁹ Ναζαρηνός, οὔ, ὁ, Nazarene, of Nazareth. ¹⁰ προάγω, lead forth, go before. ¹¹ φεύγω, flee, escape. ¹² τρόμος, ου, ὁ, trembling, quaking. ¹³ ἔκστασις, εως, ἡ, bewilderment, ecstasy.

Ἀναστὰς δὲ πρωΐ¹ πρώτη σαββάτου ἐφάνη πρῶτον Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ,² ἀφ' 9
 ἧς ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. Ἐκείνη πορευθεῖσα ἀπήγγειλεν τοῖς μετ' αὐτοῦ 10
 γενομένοις, πενθοῦσιν³ καὶ κλαίουσιν. Κακεῖνοι⁴ ἀκούσαντες ὅτι ζῇ καὶ ἐθεάθη⁵ 11
 ὑπ' αὐτῆς ἠπίστησαν.⁶

Μετὰ δὲ ταῦτα δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέρᾳ μορφῇ,⁷ 12
 πορευομένοις εἰς ἀγρόν. Κακεῖνοι⁴ ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ 13
 ἐκεῖνοις ἐπίστευσαν.

Ὑστερον⁸ ἀνακειμένοις⁹ αὐτοῖς τοῖς ἑνδεκα¹⁰ ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισεν¹¹ τὴν 14
 ἀπιστίαν¹² αὐτῶν καὶ σκληροκαρδίαν,¹³ ὅτι τοῖς θεασαμένοις⁵ αὐτὸν
 ἐγγηγερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Πορευθέντες εἰς τὸν κόσμον 15
 ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγγέλιον πάσῃ τῇ κτίσει.¹⁴ Ὁ πιστεύσας καὶ 16

¹πρωΐ, early in the morning, at dawn. ²Μαγδαληνή, ἡς, ἡ, woman of Magdala, Magdalene. ³πενθέω, mourn, lament. ⁴κακεῖνος, and he, and she. ⁵θεάομαι, look at, behold. ⁶ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ⁷μορφή, ἡς, ἡ, form, shape. ⁸ὑστερον, lastly, afterward. ⁹ἀνάκειμαι, recline, recline (at a meal). ¹⁰ἑνδεκα, eleven, 11. ¹¹ὠνείδίζω, reproach, revile. ¹²ἀπιστία, ας, ἡ, unbelief, unfaithfulness. ¹³σκληροκαρδία, ας, ἡ, hardness of heart. ¹⁴κτίσις, εως, ἡ, creation, creature.

βαπτισθεῖς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας¹ κατακριθήσεται.² Σημεῖα δὲ τοῖς 17

πιστεύσασιν ταῦτα παρακολουθήσει·³ ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσιν·

γλώσσαις λαλήσουσιν καιναῖς· ὄφεις⁴ ἁροῦσιν· καὶ ἂν⁵ θανάσιμόν⁶ τι πίωσιν, οὐ 18

μὴ αὐτοὺς βλάβῃ·⁷ ἐπὶ ἁρρώστους⁸ χεῖρας ἐπιθήσουσιν, καὶ καλῶς ἔξουσιν.

Ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὰ τὸ λαλήσαι αὐτοῖς, ἀνελήφθη⁹ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ 19

ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ. Ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες ἐκήρυξαν πανταχοῦ,¹⁰ τοῦ 20

κυρίου συνεργούντος,¹¹ καὶ τὸν λόγον βεβαιούντος¹² διὰ τῶν ἐπακολουθούντων

σημείων. Ἀμήν.

¹ ἀπιστέω, disbelieve, be faithless. ² κατακρίνω, condemn. ³ παρακολουθέω, follow closely, investigate. ⁴ ὄφις, εἰς, ὁ, snake, serpent. ⁵ καὶ, and if, even if. ⁶ θανάσιμος, deadly, mortal. ⁷ βλάπτω, harm, injure. ⁸ ἁρρωστος, sick, ill. ⁹ ἀναλαμβάνω, take up, raise. ¹⁰ πανταχοῦ, everywhere. ¹¹ συνεργέω, work together. ¹² βεβαιόω, confirm, secure. ¹³ ἐπακολουθέω, follow after, follow close after.